ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑ
Δ. Φ. ΚΑΙ ΥΦΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΕΤΟΣ Δ'.—ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΛΛΑΡΑΚΗ ΚΑΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ
ΚΑΤΩΘΙ ΤΟΥ ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΥ
1891

Ἔτος Δ'. Ἀριθμὸς 82.

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Ἐσωτερικοῦ δρ. 10. Ἐξωτερικοῦ φρ. χρυσᾶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἀρωγόν.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' ΚΑΙ Γ' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

δραχμαὶ 10 ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ φράγκα χρυσᾶ 10 ἐν τῷ ἐξωτερικῷ.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ περιοδικοῦ, κειμένῳ ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῶν ἁγίων Θεοδώρων, ὁδῷ Μιλτιάδου ἀριθ. 27, καὶ ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις Ἀντ. Κωνσταντινίδου καὶ Γ. Κασδόνη.

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθήνας.

Collége «Anaplassis» Athènes.

Πᾶσα δωρεὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμιεῖον τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ περιοδικὸν πέμπεται πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς «Ἀναπλάσεως» Σ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς τὸν Ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γεώρ. Κυπαρίσσην, συμβολαιογράφον.

Τὰ περιπόμενα χειρόγραφα δημοσιευόμενα καὶ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - Ι. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1891.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τὸ ἐν προσώποις τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ. Σύντομος εὐσεβὴς μελέτη ὑπὸ τοῦ Σ. Μητροπολίτου κ. Σμύρνης Βασιλείου. — Λόγος ἐπιταφίος εἰς τὸν ἀείμνηστον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιον τὸν Ε' ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Κ. Ἀλεξανδρίδου ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. — Περὶ συνοδήσεως, ὑπὸ Κωνσταντίνου Καλοζώμη ἀρχιμανδρίτου ἐν Λειψίᾳ — Ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἄγνοια καὶ ἡ ἄθεος ἐπιστήμη, ὑπὸ Κλεόμβρου Ἰωαννίδου, συντάγματάρχου. — Πρὸς τὴν Ἐλπίδα, ποίημα ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Γ. Καλοστύπη. — Ὁ Ἱερὸς Νυμφαγωγός, ὑπὸ Π. Κ. — Λωρεὶς ὑπὲρ τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν. — Δηλώσεις. — Βιβλιογραφία.

ΤΟ ΕΝ ΠΡΟΣΩΠΟΙΣ ΤΡΙΑΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΥΣΕΒΗΣ ΜΕΛΕΤΗ

ΥΠΟ ΤΟΥ Σ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

α'. Ὁ εἷς Θεὸς τῇ οὐσίᾳ ὑπάρχει ἐν τρισὶ προσώποις καὶ ὑποστάσεσι, Πατήρ, Υἱός, καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, εἷς Θεὸς ἀληθινὸς ἐν μιᾷ οὐσίᾳ καὶ φύσει λατρευόμενός τε καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐν Χριστῷ ἀναγεννημένων πιστῶν. Ἕκαστον τῶν προσκυνητῶν προσώπων τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος τὰς μὲν οὐσιώδεις, ἤτοι τὰς τῆς θείας οὐσίας, ἰδιότητάς τε καὶ τελειότητας ἔχει κοινὰς πρὸς τὸ ἕτερον καὶ ἴσας, οἷον τὴν παντοδυναμίαν, τὴν ἀγαθότητα, τὴν παντοδυναμίαν, τὴν παγγνωσίαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ λοιπάς. Τὰς δὲ προσωπικὰς τῆς ὑποστάσεως ἰδιότητας ἰδίας κέκτηται καὶ ἀσυγχύτους· οἷον ἐπὶ τῶν οὐσιωδῶν, ἄκτιστος καὶ ἄϊδιος ὁ Πατήρ, ἄκτιστος καὶ συναΐδιος ὁ Υἱός, διὰ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα, ἄκτιστον καὶ συναΐδιον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Ὡσαύτως πάνσοφος ὁ Πατήρ, πάνσοφος καὶ ὁ Υἱός, διὰ τὴν ὁμοουσιότητα, πάνσοφον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τὸν αὐτὸν τῆς ὁμοουσιότητος λόγον, καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως. Ἐπὶ δὲ τῶν προσωπικῶν ἰδιοτήτων, ἀγέννητος ὁ Πατήρ, γεννητὸς ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀχρόνως, ἐκπορευτὸν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς ὡσαύτως ἀχρόνως. Καὶ αἱ μὲν προσωπικαὶ εἰσ' οὖν ὑποστατικαὶ ἰδιότητές εἰσι καὶ λέγονται ἀδιαχώρητοι, αἱ δὲ οὐσιώδεις, κοιναὶ καὶ διαχωρηταὶ τοῖς τρισὶ θείοις προσώποις ἀμοιβαίως.

β'. Τὸ τῆς Θεότητος ἔνιαιον κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τριττὸν κατὰ τὰς ὑποστάσεις καὶ τὰ πρόσωπα ὑπερβαῖνον ἀληθῶς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ κατάληψιν κατανοεῖται μόνον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως. Διὸ καὶ ὡς μυστήριον δοξολογεῖται ἀποκαλυφθὲν ἡμῖν διὰ τῆς ὑπερφυοῦς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ Πατρός, τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ ἀνάγκη παραδείγματός τινος παρεμφεροῦς πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὑπερφυοῦς μυστηρίου τοῦ τρισυποστάτου τῆς Θεότητος τοῖς ἀσθενεστέρων ἔχουσι τὴν πίστιν ἢ λόγον ζητοῦσι τῆς πίστεως, κείσθω τοιοῦτον αὐτῇ ἡ ἀνθρωπότης. Πᾶς τις ἐκ τῶν κραγμάτων πιστεύμενος ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη οὐσία καὶ φύσις ἐστὶ μία, τὰ δὲ πρόσωπα, οἷον Πέτρος, Παῦλος, Ἄννα, Μαρία, πολλὰ καὶ ἀναρίθμητα, ἐξ ἑνὸς προσώπου ἔχοντα τὴν ἀρχήν, τοῦ πρωτοπλάστου Ἀδάμ, καὶ διὰ γεννήσεως ἐπ' ἄπειρον πληθυνόμενα μέχρι συντελείας τοῦ κό-

σμου, ὃν ἕκαστον ζῇ καὶ ὑπάρχει ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει διακεκριμένως καὶ ἀσυγχύτως πρὸς ἕτερον. Καθότι ἡ μὲν ἐσωτερικὴ καὶ ἄχρονος πρόοδος τῆς θείας φύσεως μέχρι Τριάδος ἔστη, ὡς πού φησιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ἡ δὲ πρὸς τὰ ἔξω ἐκφαντορικὴ πρόοδος αὐτῆς διὰ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως ἀδιάλειπτός ἐστι μέχρι συντελείας τοῦ νῦν αἰῶνος, διαιωνιζομένης τῆς ὁρατῆς κτίσεως τῇ γενέσει τε καὶ ἐπαναλήψει ἑκάστου γένους καὶ εἴδους καθ' ὁμοιότητα συντηρουμένου τε καὶ πολλαπλασιζομένου. Ἕκαστον τοίνυν πρόσωπον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οἱαδήποτε φυλῆς καὶ ἂν ᾖ κατὰ συμβεβηκός, τὰς μὲν φυσικὰς ἰδιότητας καὶ δυνάμεις ἔχει κοινὰς πρὸς πάντα τὰ ἄλλα πρόσωπα, τὰς δὲ προσωπικάς, ἰδίας καὶ ἀσυγχύτους. Ἡ νόησις, ἡ βούλησις, τὸ λογικόν, ἡ ἀγαθότης, τὸ πεινῆν, τὸ διψῆν καὶ τὰ παρόμοια, κοινά εἰσι παντὶ ἀνθρώπῳ, ἀνδρὶ ἢ γυναικί. Ὁ μέντοι ἀνήρ, ἤτοι τὸ ἄρρεν γένος τῆς ἀνθρωπότητος, ἄλλα προσωπικὰ ἰδιώματα ἔχει προσιδιάζοντα καὶ ἄλλα ἡ γυνή, ἤτοι τὸ θῆλυ γένος. Καὶ κατὰ τὸν τῆς σχέσεως λόγον πάλιν, ὁ μέν ἐστι πατήρ, ἡ δὲ μήτηρ, καὶ ὁ μὲν υἱός, ἡ δὲ θυγάτηρ, καὶ ἄλλος ἄλλο τι. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἡ θεία φύσις ἐστὶ παντέλειος καὶ ἀπροσδεὴς καθ' ἑαυτὴν ἐν πᾶσι τοῖς ἰδιώμασι καὶ ταῖς τελειότησι καὶ ἀνεπίδεκτος ἀλλοιώσεως, διὰ ταῦτα καὶ τὰ φυσικὰ καὶ οὐσιώδη ἰδιώματα ἐπικοινωνοῦσιν ὁμοχρόνως τε καὶ ὁμοδυνάμως καὶ ἰσοβαθμίως πρὸς ἄλληλα ἐν τοῖς τρισὶ προσκυνητοῖς προσώποις τῆς μιᾶς καὶ ἀδιαιρέτου Θεότητος. Ὅθεν ἡ αὐτὴ ταὐτόχρονος θέλησις ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἁγίῳ Πνεύματι ἀνυμνεῖται, ἡ αὐτὴ σοφία καὶ γνῶσις, ἡ αὐτὴ παντοδυναμία καὶ ἀγαθότης, καὶ τὰ λοιπὰ ὡσαύτως· καὶ πᾶσα ἐντεῦθεν διαφωνία πόρρω ἀπελήλαται τῶν προσκυνητῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Οὐ τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου διά τε τὴν ἀτέλειαν καὶ τὸ περιωρισμένον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ διὰ τὸ σάρκινον τοῦτο σκῆνος, καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν ἐκ τῆς ἐπεισάκτου ἁμαρτίας ἐξασθένησιν τοῦ λογικοῦ καὶ τῶν λοιπῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ἧς ἕνεκα ποικιλία γνωμῶν καὶ προαιρέσεων καὶ διανοητικῶν δυνάμεων καὶ φρονημάτων καὶ ἐρίδων ὑπάρχει ἐν τοῖς διαφόροις προσώποις τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐν πᾶσιν ἀνθρωπίνης φύσεως.

γ'. Ὡς λοιπὸν νοοῦμεν τῇ πίστει καὶ λέγομεν ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστι τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, ἐν τρισὶ δὲ προσώποις καὶ ὑποστάσεσι προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται ὑπὸ τῶν τέκνων τῆς εὐσεβείας, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος εἷς ἐστι τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, ἐν πολλοῖς δὲ τοῖς προσώποις ὑφιστάμενος καὶ καθ' ἑκάστην πολλαπλασιαζόμενος διὰ γεννήσεως ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλαττώσεως τῶν τῆς οὐσίας καὶ φύσεως ἰδιοτήτων. Διότι τὸ ὄνομα, ἄνθρωπος, οὐ προσώπου, ἀλλ' οὐσίας δηλωτικὸν τυγχάνει ὄν, ὥς περ καὶ τὸ Θεός. Καὶ δή, ὅταν ἡ θεόπνευστος γραφὴ λέγῃ, «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν,» (1) καθόλου περὶ δημιουργίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λέγει καὶ δὴ καὶ ἡμεῖς, ὅταν λέγωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπός ἐστι πλάσμα Θεοῦ λογικόν, φύσει ἀγαθὸς πλασθείς, προαιρέσει δὲ γενόμενος κακός, οὐ νοοῦμεν διὰ τούτων ὅτι ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα, ἤ πρόσωπον, ἐστὶ τοιοῦτος, ἀλλ' ὅτι πᾶς ὁ μετέχων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τυγχάνει ὢν τοιοῦτος, ἤτοι κέκτηται πλήρεις τὰς φυσικὰς καὶ οὐσιώδεις τῆς ἀνθρωπότητος, εἰ καὶ ποικίλη διαφορὰ βαθμοῦ τελειότητος παρατηρεῖται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα διαφόροις προσώποις διὰ τὴν τῆς ἁμαρτίας ἐπήρειαν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀνατροφῆς. Διό, ὅταν περὶ προσώπων ᾖ ὁ λόγος, διακρίνομεν τότε τὰ πρόσωπα, καθ' ἣν ἕκαστον ποεῖται ἐλευθέρως χρῆσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἐμφύτων ἰδιοτήτων καὶ λογικῶν δυνάμεων καὶ κατὰ τὰ ἴδια προσωπικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ συμβεβηκότα, οἷον ὁ Πέτρος ἐστὶν ἀγαθός, δίκαιος, σοφός, πολυμαθής, ἐλεήμων, καὶ τὰ παρόμοια. Ὁ Ἰούδας ἐστὶ κακός, προδότης, φιλάργυρος, ἄσπλαγχνος, ἀμαθής, ἄσοφος, καὶ τὰ παρόμοια. Ὁ Ἀδὰμ πρῶτος ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡ Εὔα ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ. Ὁ Ἄβελ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας, καὶ οὕτω καθεξῆς περὶ ἑκάστου προσώπου. Τοῦ λόγου δὲ ὄντος περὶ φυσικῶν ἰδιωμάτων κοινῶν ἑκάστῳ προσώπῳ λέγομεν ὁ Ἄβελ ἐστὶν ἄνθρωπος, οὐχ ὁ αὐτὸς τῷ Ἀδὰμ κατὰ τὴν ὑπόστασιν καὶ τὸ πρόσωπον, υἱὸς δὲ τοῦ Ἀδὰμ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ φύσεως, ὁμοούσιος τῷ ἑαυτοῦ πατρί, λογικός, μετέχων ὁμοίως αὐτῷ βουλήσεως, σοφίας, ἀγαθότητος καὶ τῶν λοιπῶν κοινῶν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἰδιωμάτων. Οὕτω λέγομεν καὶ περὶ τῶν προσκυνητῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ Υἱός ἐστι Θεός, οὐκ ὢν ὁ αὐτὸς τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ἀλλ' ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ ἔχων τὴν αὐτὴν βούλησιν, τὴν αὐτὴν σοφίαν καὶ δύναμιν καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἰδιώματα τῆς θείας φύσεως, πλὴν τῶν προσωπικῶν ἰδιοτήτων. Ὡσαύτως τὸ Ἅγιον Πνεῦμά ἐστι Θεός, οὐχὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ἀλλ' ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, τὴν αὐτὴν ἔχον βούλησιν τὴν αὐτὴν σοφίαν καὶ δύναμιν καὶ πάντα τὰ ἄλλα τῆς θείας φύσεως ἰδιώματα, πλὴν τῶν προσωπικῶν ἰδιοτήτων τῶν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ προσιδιαζουσῶν. Διὰ ταῦτα μίαν Θεότητα δοξάζομεν ἐν τρισὶ προσώποις κηρύττοντες εὐσεβοφρόνως, καθάπερ καὶ μίαν ἀνθρωπότητα γινώσκομεν ἐν μυρίοις προσώποις ὑπάρχουσαν καὶ ἕνα Θεὸν λατρεύομεν τρισυπόστατον, Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον. Ἂν δέ τις καὶ οὕτως εἴπῃ ὅτι οὐ δύναται νοῆσαι τὸ τρισυπόστατον τῆς Θεότητος, δειξάτω ἡμῖν πῶς νοεῖ τὸ πολυϋπόστατον καὶ μυριοϋπόστατον τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπερ ἐν τοῖς σωματικοῖς καθορᾷ ὀφθαλμοῖς. Ὁ γὰρ ἄνθρωπον εἰκών, λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος (1), ἐσκεδασμένην τινὰ διάνοιαν τῇ ἀοριστίᾳ τῆς σημασίας τῇ ἀκοῇ ἐνεποίησεν· ὥστε τὴν μὲν φύσιν ἐκ τοῦ ὀνόματος δηλωθῆναι, τὸ δὲ ὑφεστὼς καὶ δηλούμενον ἰδίως ὑπὸ τοῦ ὀνόματος πρᾶγμα μὴ σημανθῆναι. Ὁ δὲ Παῦλος εἰπών, ἔδειξεν ἐν τῷ δηλουμένῳ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος πράγματι ὑφεστῶσαν τὴν φύσιν. Τοῦτο οὖν ἐστιν ὑπόστασις, οὐχ ἡ ἀόρατος τῆς οὐσίας ἔννοια, μηδεμία ἐκ τῆς κοινότητος τοῦ σημαινομένου στάσιν εὑρίσκουσα, ἀλλ' ἡ τὸ κοινόν τε καὶ ἀπερίγραπτον ἐν τῷ τινι πράγματι διὰ τῶν ἐπιφαινομένων ἰδιωμάτων παριστῶσα καὶ περιγράφουσα. Ὃν τοίνυν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἔγνως διαφορᾶς λόγον ἐπί τε τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑποστάσεως, τοῦτον μετατιθεὶς καὶ ἐπὶ τῶν θείων δογμάτων οὐχ ἁμαρτήσεις. — Ὁ γὰρ τοῦ ἀκτίστου καὶ τοῦ ἀκατα λήπτου λόγος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἐπί τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματός ἐστι.»

δ'. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν θείων προσώπων, ἐπειδὴ ἡ θεία φύσις ἐστὶ παντέλειος ἐν πᾶσι τοῖς ἰδιώμασι καὶ καθαρωτάτη, αἱ φυσικαὶ ἰδιότητές τε καὶ τελειότητες τῆς θείας φύσεως αἱ αὐταί εἰσιν ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν τριῶν προσκυνητῶν προσώπων καὶ κοιναί, ὁμοίως καὶ αἱ ἐνέργειαι. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος ἀδύνατόν τι τυγχάνει ἡ ταυτότης τῶν ἄλλος τε κοινῶν ἰδιωμάτων παντὶ προσώπῳ καὶ ἡ πάντων ἀπὸ κοινοῦ ὁμοφωνία καὶ ἐνέργεια οὐ μόνον διὰ τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καθόλου καὶ τὸν μετὰ τῆς ὕλης δεσμὸν τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἰδίᾳ καὶ διὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν σκότωσιν τοῦ νοὸς καὶ ἐξασθένησιν τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Τούτου ἕνεκα αἱ μὲν καθολικαὶ ἰδέαι περὶ δικαιοσύνης, περὶ ἀγαθοῦ καὶ τῶν ὁμοίων εἰσὶν ἰδέαι κοιναὶ παντὶ ἀνθρώπῳ διὰ τὴν κοινότητα καὶ τὸ ἐνιαῖον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀλλ' ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ τῇ πράξει ὃς μὲν τοῦτο θεωρεῖ καὶ κρίνει καλὸν ἢ δίκαιον ἢ ἀγαθόν, ὃς δὲ ἐκεῖνο. Πολλάκις δὲ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, νῦν μὲν τοῦτο βούλεται καὶ πράττει, νῦν δὲ ἐκεῖνο, καίτοι τοῦτο ἐκ διαμέτρου ἀντίκειται πρὸς ἐκεῖνο, πρὸς δὲ ἄλλα μὲν ἐν νῷ κεύθει ἄλλα δὲ ἐπὶ γλώττης φέρει, καὶ οὕτω διαφωνοῦσι τὰ πρόσωπα οὐ μόνον πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτὰ ἕκαστον πολλάκις, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλά, τὸ δὴ χεῖρον, καὶ μάχονται ἀλλήλοις διαπληκτιζόμενα, καὶ παντοίων κακῶν αἴτιοι γίνονται πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνθρωποι ἢ ὡς ἄτομα, ἢ ὡς ἔθνη, ἢ ὡς ἑταιρίαι, ἢ ὡς οἰκογένειαι. Ἡ δὲ τοιαύτη δύνηρὰ καὶ ἀντιφατικὴ κατάστασις τῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως ὄντων οὔκ ἐστι τρανὴ καὶ προφανεστάτη ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἔπαθέ τι τῶν ἀλογίστων ὄντως, ὅπερ περιήγαγεν αὐτὴν εἰς ἀδυναμίαν ἠθικήν, καταστᾶσαν φυσικήν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ χρῄζουσαν ὑπερφυσικῆς βοηθείας καὶ χάριτος πρὸς ἀνακαίνισιν καὶ ἀναζωπύρησιν τῶν πνευματικῶν ἰδιοτήτων καὶ δυνάμεων τοῦ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ πλασθέντος ἀνθρώπου; Τὴν ἀπόλυτον ταύτην ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐξεπλήρωσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἀγαθότητι διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐλθὼν εἰς τὸν κόσμον ἐδίδαξε τὴν ἀγάπην ὡς πρωτίστην ἀρετὴν συνάπτουσαν αὖθις τὸν πεκτωκότα ἄνθρωπον τῷ Θεῷ διὰ τῆς πίστεως, καὶ ἰάσατο διὰ τῶν ἰδίων παθημάτων τὸ πάθημα τῆς ἀνθρωπότητος. Πᾶσα δὴ κακία καὶ πονηρία καὶ πᾶν ἐλάττωμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας ἐκλείπει καὶ ἐξαλείφεται διὰ τῆς θείας χάριτος παρὰ τοῖς ἀναγεννημένοις ἐν Χριστῷ εἰς ζωὴν καινὴν καὶ πνευματικήν, οἵτινες ἐνισχύονται ἄνωθεν διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸ φρονεῖν τὰ αὐτὰ ἐν Χριστῷ καὶ κατεργάζεσθαι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (1), καὶ βιοῦν ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ καὶ ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ, ὡς τέκνα τοῦ Θεοῦ ἠγαπητὰ καὶ ἄξια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἧς κέκληνται κληρονόμοι ἐν ἁγιασμῷ ψυχῆς καὶ σώματος.

ε'. Καθάπερ τοίνυν ὁ ἄνθρωπος καθόλου θεωρούμενος εἷς ἐστι κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν εἰς πολλὰ πρόσωπα μεριζομένην διὰ γεννήσεως, ἐν ἰδίᾳ ἕκαστον ὑποστάσει ὑπάρχοντα καὶ ὁμοούσια πάντα διὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς φύσεως, καὶ οὐδεὶς γνωρίζει τὸν λόγον καὶ τὸν τρόπον, οὐδὲ κατανοῆσαι δύναται, οὕτω δὴ καὶ ὁ Θεὸς εἷς ἐστιν ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνούμενος, καὶ μία ἡ Θεότης ἐν τοῖς τρισίν, ἀρρήτως ταῖς ὑποστάσεσι διακεκριμένοις. Τὰ τρία ταῦτα θεῖα πρόσωπα, Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, ἄλλος καὶ ἄλλος καὶ ἄλλος ταῖς ὑποστατικαῖς ἰδιότησιν, εἰσὶ κατὰ τὴν οὐσίαν ὁμοούσια καὶ ὁμοδύναμα, καὶ

(1) Γενέσ. α. 27 β'. 7.

(1) Ἐπισ. λή.

(1) Φιλιπ. β'. 2 Ἐφεσ. ε'. 6.

εἷς Θεὸς ἀληθινὸς δημιουργὸς τοῦ παντός, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· «Ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατήρ, ὁ Λόγος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι (1)*. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς Υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο».* (2) *Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ Παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.*

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΝ ΤΟΝ Ε'.

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΥΠΟ

Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΟΥ

Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

«Ἡγούμενος μέγας πέπτωκεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ συνήχθη πᾶς ὁ λαὸς τοῦ κλαῦσαι αὐτόν»
(*Βασιλ. Β'. 34. 38*).

Ἄγγελμα θλιβερόν, Σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι καὶ λοιπὴ πενθηφόρος ὁμήγυρις, ἄγγελμα θλιβερὸν ἀπὸ τῆς παραπαρελθούσης κυριακῆς ἀνὰ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν ἐξαπίνης διαδοθὲν καὶ ὥσπερ βροντὴ πυρφόρος πολλοὺς ὁρίζοντας διαδραμὸν ἐξήγγελλεν εἰς πάντα τὸν ὀρθόδοξον λαὸν ὅτι ὁ τῆς ὀρθοδοξίας πρωθιεράρχης, ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης *Διονύσιος ὁ Ε'*, ὑπὸ δεινοτάτης προσβληθεὶς νόσου, γοργῷ τῷ ποδὶ σπεύδει εἰς τὸ τελευταῖον αὐτοῦ κατάντημα· ἡ δύσηχος αὐτὴ καὶ ἀπαισία φωνὴ πολλὴν ἐπέχεε τὴν θλῖψιν καὶ τὴν κατήφειαν εἰς πάντα τὰ πιστὰ καὶ εὐσεβῆ τῆς ὀρθοδοξίας τέκνα καὶ εἰς βαθὺ πένθος κατεβύθισεν ἅπαν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα. Μόλις δὲ ἐννέα παρῆλθον ἡμέραι καὶ ὁ σεπτὸς ἀσθενὴς ὑπὸ τοῦ καμάτου τῶν ἀγώνων καμπτόμενος καὶ γόνυ κεκμηκὸς κλίνων ἐν σχήματι ταπεινώσεως ὁ πολύαθλος μεταβαίνει εἰς τὴν ἀνώδυνον ζωήν, συνέκδημον ἔχων τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστόν, τὸν ἔχοντα ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου. Καὶ ἰδοὺ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σκῆνος πᾶσαν τὴν πατριαρχικὴν εὐπρέπειαν περιβεβλημένον καὶ ἐν μέσῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας προκείμενον συγκαλεῖται πάντα τὸν εὐλογημένον τοῦ Κυρίου λαόν, τὰ ἔνθερμα τῆς εὐσεβείας τέκνα, ἅτινα κενώσαντα σήμερον καὶ οἰκίας καὶ ἀγορὰς καὶ προάστεια καὶ πᾶσαν τῆς μεγάλης ταύτης καὶ βασιλίδος τῶν πόλεων ἐσχατιάν, προσέρχονται περὶ τὸ αἰδέσιμον αὐτοῦ σκῆνος καὶ κατασπαζόμενα τὴν ἱερὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπισπένδουσι φιλόστοργα δάκρυα εὐλαβοῦς συντριβῆς καὶ κατανύξεως.

Ἀλλ' ἵνα ἀναμετρήσωμεν τὸ μέγεθος τῆς πληξάσης τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος ἡμῶν δεινῆς συμφορᾶς, δεῦτε εὐλαβῶς προσελάσαντες πρὸς τὸ ἱερὸν σκῆνος τοῦ σεπτοῦ τούτου νεκροῦ, κατὰ ταύτην τῆς εἰλικρινοῦς παρρησίας τὴν ὥραν, ἴδωμεν ὁποῖός τις ἀνεδείχθη καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν μακρὸν καὶ πολυκύμαντον βίον ὁ ἀείδιμος ἐν πατριάρχαις *Διονύσιος ὁ Ε'*, ὅπως ἐντεῦθεν καταμάθωμεν καὶ τὴν διακατέχουσαν πάντα τὸν εὐαγῆ τοῦ Κυρίου κλῆρόν τε καὶ λαὸν βαθυτάτην κατήφειαν καὶ ἐγκάρδιον θλῖψιν, δι' ἣν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν ἁγιῶν καὶ τῶν προπυλαίων τοῦ ἱεροῦ τούτου ναοῦ μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν περάτων τοῦ θυσιαστηρίου πυκνούμενος, μεγαλύνει τὴν θλιβερὰν ταύτην τῆς Ὀρθοδοξίας πομπὴν καὶ περὶ τὴν σεμνὴν ταύτην διάχρυσον ἱστάμενος λάρνακα, ἀπεκδέχεται δακρυχέων τὴν ὑστάτην τοῦ σεπτοῦ καὶ φιλοστόργου πατρὸς εὐλογίαν καὶ περιτράνως διακηρύττει, ὅτι *ἡγούμενος μέγας πέπτωκεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐν τῷ Ἰσραήλ.*

Ἀλλ' ὦ μακαρία ψυχὴ τοῦ Παναγιωτάτου ἡμῶν Πατρὸς καὶ Δεσπότου, ἡ καὶ νῦν ἀοράτως περὶ τὸ σεπτόν σου καὶ γεῆρον σκήνωμα περιπταμένη, σύγγνωθί μοι, ἐὰν ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τῶν δυνάμεών μου καὶ ἐν τῇ συνεχούσῃ με βαθυτάτῃ θλίψει δὲν δυνηθῶ ἐπαξίως καθυπουργῆσαι τῇ ἀνατεθείσῃ μοι πικρᾷ ταύτῃ διακονίᾳ καὶ προσηκόντως ἐξυμνῆσαι τὰς ἀρετάς Σου καὶ τὴν ὑψηλὴν ἐν κόσμῳ ταπείνωσιν, δι' ἃς *ἀπόκειταί Σοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει Σοι Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος Κριτής.*

Γνωσταὶ εἰσι, σεβασμία καὶ εὐσεβὴς τῶν ἐκκλησιαζομένων ὁμήγυρι, αἱ πανταχόθεν τὸ σκάφος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας προσβάλλουσαι ποικίλαι καὶ πολλαπλαῖ τρικυμίαι, ἀλλ' ἐπίσης γνωστή ἐστι καὶ ἐμφανεστάτη εἰς τὰ εὐσεβῆ τῆς Ὀρθοδοξίας τέκνα καὶ ἡ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἄπειρος ἀγάπη τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος, ὅστις τὸ Πανάγιον αὐτοῦ αἷμα ἐξέχεε καὶ ἐπὶ σταυροτάτων θεμελίων ταύτην ἐθεμελίωσεν· ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ, σκηπτοὶ καὶ καταιγίδες καὶ πᾶσα στοιχείων σύγχυσις, βρέμουσι πολλάκις μετὰ πατάγου καὶ θορύβων ἀπειλητικῶν ἐπὶ τοῦ στερεώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὁ εἰπὼν καὶ *πύλαι Ἅιδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς* ἐξαποστέλλει εἰς τὸν ὁρίζοντα αὐτῆς φαεινότατον Ἥλιον τὸ σκότος καὶ τὸν γνόφον διαλύοντα, τὴν δὲ γαλήνην ἐπανάγοντα καὶ τὰ πάντα ζωογονοῦντα. Οὕτως ὁ θεῖος τῆς Ἐκκλησίας δομήτωρ καὶ ἱδρυτὴς μακρόθεν τίθησι τῶν θείων αὐτοῦ βουλευμάτων τὰς ἀφορμὰς καὶ *ἐγείρει τοὺς χρησίμους ἐν καιρῷ* πρὸς ἀληθῆ τῶν συμφερόντων τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας ἐξυπηρέτησιν, οἵτινες διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν *εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐνεδείχθησαν ζηλωταὶ καλῶν ἔργων, ἐργάται δόκιμοι καὶ ἀνεπαίσχυντοι τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου,* συνάδοντες ἀεὶ μετὰ τοῦ Σοφοῦ: *Καὶ ἐξηλώσαμεν τὸ ἀγαθὸν καὶ οὐ μὴ αἰσχυνθῶμεν.* Ναί· ζῆλος ὑπὲρ τῆς στρατευομένης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τοῦτο σύνθημα αὐτῶν, τοῦτο σκοπὸς τῶν στεφανηφόρων αὐτῶν ἀγώνων. Ἀλλ' ἆρά γε δυνάμεθα νὰ τάξωμεν ἐναρίθμιον μετὰ τῶν τοιούτων καλλινίκων τοῦ Χριστοῦ στρατιωτῶν καὶ τὸν ἡμέτερον Πρωθιεράρχην, τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα καὶ φιλόστοργως θρηνούμενον ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν τῆς ὀρθοδοξίας τέκνων; Πεντηκονταετής ἱερατικὸς οὗτος βίος, ὃν διήγαγε, παρίσταται ἀψευδὴς μάρτυς καὶ κῆρυξ τοῦ ἱεροῦ ζήλου, ὃν ἐξήλωσεν ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ παρὼν καιρὸς ἀκατάλληλός ἐστι πρὸς λεπτομερῆ ἀφήγησιν τοῦ ἱερατικοῦ βίου τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου, ὅστις καὶ οὕτω βεβαίως θέλει ποτὲ ἀπασχολήσει τὴν ἱστορίαν, καθὼς καὶ πάντες οἱ δημόσια ὑπουργήματα, εἴτε πνευματικά, εἴτε πολιτικὰ διαχειρισάμενοι. Καὶ ἡ μὲν ἱστορία, ἡ ἀξία τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ἱστορία, ἡ ἀδέκαστος ὑπεράνω πάσης ἀνθρωπίνης προσπαθείας τιθεμένη, ποιησάτω ἐν καιρῷ τὸ ἑαυτῆς ἔργον καὶ ἐξενεγκάτω τὴν ἑαυτῆς εὐσυνείδητον καὶ διδακτικὴν ἐτυμηγορίαν· ἐπιτραπήτω δὲ ἡμῖν, στοχαζομένοις τῆς τοῦ χρόνου στενότητος, ἵνα ὀλίγα τινὰ κεφαλαιωδῶς ἐκ τῶν τῆς ἱερατικῆς βιωτικῆς τοῦ ἀειμνήστου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου μνημονεύσωμεν, ἐπαρκῆ καὶ ταῦτα θεωροῦντες εἰς ἀπόδειξιν ὅτι δύναται καὶ ὁ ἐργάτης οὗτος τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου, ἵνα ἀνεπαισχύντως εἴπῃ μετὰ τοῦ Σοφοῦ καὶ *Ἐξήλωσα τὸ ἀγαθὸν καὶ οὐ μὴ αἰσχυνθῶ.*

Ἐάν τις ἐπισταμένως διεξέλθῃ τὴν ἱστορίαν τῶν τελευταίων ἑκατονταετηρίδων τοῦ ἡμετέρου εὐσεβοῦς Γένους, θέλει περιτράνως ἴδεῖ καὶ ἀδιαψεύστως πληροφορηθῆ ὅτι δύο τινὰ ἀξιώματα τὰ μάλιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς Ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν ἀναζωπύρησιν καὶ μετάδοσιν τῆς πατρῴας κατὰ Χριστὸν παιδείας. Ταῦτα δὲ εἶσι τὸ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διδασκάλου τῶν γραμμάτων· οἱ ἀνακηρυττόμενοι δὲ τὴν ἐξάσκησιν τῶν ἱερῶν τούτων ἐπαγγελμάτων ἦσαν κατ' εὐκλήρειαν τοῦ Γένους ἡμῶν ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες διακρινόμενοι ἐπὶ χρηστότητι ἤθους, ἀδόλῳ εὐσεβείᾳ καὶ εἰλικρινεῖ ἀφοσιώσει πρὸς τὰ πάτρια, ἐφλέγοντο ὑπὸ τοῦ ἀγνοῦ ζήλου, ὅπως φανῶσι χρήσιμοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος αὐτῶν, οὐδόλως νικώμενοι ὑπὸ τῶν μόχθων, ταλαιπωριῶν καὶ τῶν στερήσεων τῶν συμπαραπαρτουσῶν πάντοτε μέν, μάλιστα δὲ κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας εἰς ἀωρότερα τὰ θεοφιλῆ καὶ κοινωφελῆ ἀξιώματα. Ὁ ἀείμνηστος πατριάρχης Διονύσιος ἐκ νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας ἠσπάσατο κατ' ἐπίγνωσιν καὶ μετὰ ζήλου καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον περιεβλήθη ἀμφότερα τὰ ἀξιώματα, τό τε διδασκαλικὸν καὶ ἱερατικόν, ἅτινα ἱεροπρεπῶς καὶ καρποφόρως ὑπ' αὐτοῦ ἐξασκηθέντα ἐπέπεσον τὰς εὐφημίας καὶ εὐλογίας τῶν ἀρχιερέων, ἐν ταῖς παροικίαις τῶν ὁποίων ἐτύγχανε διδάσκων καὶ ἱατρεύων, ἀγαθὰ πάντοτε ὑπὲρ αὐτοῦ εὐαγγελιζομένων τῇ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ συνιστώντων ὡς ἄξιον, ἵνα συναριθμηθῇ μετὰ τῶν λειτουργῶν ἐκείνων τῶν ἐργαζομένων ἐν τῷ πνευματικῷ κέντρῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Ἐφ' ᾧ καὶ προσκληθεὶς συγκαταλέγεται ἐν τοῖς κληρικοῖς τῶν πατριαρχείων. Ὁ δὲ παρὰ πάντων ὁμολογούμενος ἱεροπρεπὴς αὐτοῦ βίος, ἡ περὶ τὰ θεῖα εἰλικρινὴς εὐλάβεια καὶ ἡ περὶ τὸ καθῆκον αὐστηρὰ τιμιότης ἀνεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μ. πρωτοσυγγέλλου, ὁπότε καὶ τὰ περικοσμοῦντα αὐτὸν προσόντα ἐπὶ μᾶλλον ὡς ἀπὸ ὑψηλῆς σκοπιᾶς καθωράθησαν καὶ προσηκόντως ἐξετιμήθησαν. Ὅτε δὲ ἡ Ἐκκλησία τῆς νήσου Κρήτης ἐστερήθη τοῦ ἑαυτῆς ποιμένος, σκέψις δὲ πολυήμερος ἀπησχόλει τὴν Ἱερὰν Σύνοδον περὶ εὑρέσεως καὶ καταστάσεως τοιούτου μητροπολίτου Κρήτης, ὅστις πρὸς τοῖς ἐπισκοπικοῖς πλεονεκτήμασιν ἔδει ἵνα ᾖ πεπροικισμένος καὶ μετὰ τοιαύτης ἱκανότητος καὶ ἐμπειρίας, ὥστε νὰ ᾖ μετὰ συνέσεως δυνατὸς καὶ πρὸς τὰς δυσχερείας τὰς ἐπιχωριαζούσας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκείνῃ, πᾶσαι αἱ συνοδικαὶ ἐκεῖναι σκέψεις ὁμοφώνως κατέληξαν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μεγάλου πρωτοσυγγέλλου Διονυσίου, παρὰ πάντων κριθέντος ἄξιον καὶ ἱκανοῦ· καὶ οὗτοι πιστεύεται τὴν πνευματικὴν διακυβέρνησιν τῆς μητροπόλεως Κρήτης, ἣν ἐπὶ ἐνδεκαετίαν ποιμάνας μετὰ Χριστιανικῆς φρονήσεως καὶ συνετῆς συμπεριφορᾶς καὶ παριστάμενος πανταχοῦ προστάτης καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν ἀληθῶν συμφερόντων τοῦ αὐτοῦ ποιμνίου μεθ' ὅλας τὰς δυσχερεῖς, πολλάκις δυσκατονομήτους συμπτώσεις, εὐλόγως ἐκέρδησε τὸν ἐγκάρδιον σεβασμὸν καὶ τὴν υἱϊκὴν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ ἀγάπην, γενόμενος τὰ πάντα τοῖς πᾶσιν, ἵνα τοὺς πάντας ἐν τῷ σωτηριώδει κόλπῳ τῆς Ἐκκλησίας συγκρατήσῃ. Δοῦλος ἀγαθὸς καὶ πιστὸς τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως· ἐργάτης δόκιμος καὶ ἀνεπαίσχυντος τοῦ Θείου Νόμου, *ἐξηκριβώσατο πᾶν νόημα* ἀνθρωπίνων λογισμῶν *εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ*· ἔχων δὲ *νοῦν Χριστοῦ*, ὡς γνήσιος ἐκείνου μαθητὴς καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς Ἐκκλησίας ἐμφορούμενος, ἔλεγε καὶ ἔπραττεν οὐχὶ θέλων ἵνα ἀρέσῃ τοῖς ἀνθρώποις ἢ τὰ ἑαυτοῦ ζητῶν, ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ συμφέρον· ἐφρόνει δὲ οὕτω καὶ εἰργάζετο ὁ μητροπολίτης Κρήτης Διονύσιος ἐξ ἀσφαλοῦς πεποιθήσεως ὅτι ἡ τοιαύτη αὐτοῦ ποιμαντορικὴ κυβέρνησις συνᾴδει πρὸς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καὶ ὅτι ὁ πιστὸς μένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ οὐδενὸς τῶν ἀγαθῶν, εἴτε ἐπιγείων, εἴτε ἐπουρανίων δύναται νὰ ᾖ ἐστερημένος· καὶ τοῦτο, διότι ἐθεώρει τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν ὡς τὴν σωστικὴν κιβωτὸν καὶ τὴν σωτήριον ἄγκυραν τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων. Ἔστι δὲ πανθομολογούμενον πόσον ὁ ἀείμνηστος Διονύσιος ἦν σταθερὸς εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτας, ἃς ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἱεραρχικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος διεμόρφωσε καὶ ὑπὸ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ προϊσταμένων ἀπεμάθετο, καὶ ἐν αἷς ἀκραδάντως ἐνεκαρτέρησεν, ὅπερ εἰς τοὺς κατ' ἐπιπολὴν κρίνοντας καὶ μὴ εἰς τὸ βάθος τῶν πραγμάτων κατερχομένους ἔδιδεν ἐνίοτε ἀφορμὴν, ἵνα ὀνομάσωσι τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ ἰσχυρογνώμονα· ἀλλ' ὁ ἀείδιμος ἐξηρκεῖτο εἰς τὴν μαρτυρίαν τῆς ἑαυτοῦ συνειδήσεως καὶ παρέπεμπε τοὺς εὐγνώμονας περὶ πάντων λαλοῦντας εἰς τὴν πεῖραν τοῦ χρόνου, ἐνθυμούμενος βεβαίως τὸ τοῦ σοφοῦ «διάπειρά τοι βροτῶν ἔλεγχος»· ὑπὸ τοιούτων δὲ ἀρχῶν ἀείποτε ἐμφορούμενος ὁ ἀείμνηστος, διεκυβέρνησε καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ παροικίας Διδυμοτείχου, Νικαίας καὶ Ἀδριανουπόλεως, τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ φροντίζει πατρικῶς περὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ χριστιανικῆς μορφώσεως τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, μεριμνᾷ περὶ τῆς ἱεροπρεπείας τοῦ κλήρου καὶ τῆς εὐπρεπείας τῶν εὐαγῶν τῆς ἐπαρχίας ναῶν καὶ ἐν γένει παντοιοτρόπως ἀγωνιζόμενος ἐν καιροῖς χαλεποῖς ὡς πατὴρ ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων, καθίσταται πράγματι διὰ ταῦτα προσφιλὴς τοῖς πᾶσι καὶ σεβαστός. Ἡ πατρικὴ αὐτοῦ φωνὴ ὑπῆρχε πάντοτε ἰσχυρὰ καὶ σεβαστὴ παρά τε τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ καὶ τοῖς ἐκεῖ κρατοῦσιν, οἵτινες ἐξαιρετικὰς ἀπένειμαν αὐτῷ τιμὰς διὰ τὴν ἱκανότητα καὶ νοημοσύνην αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς τὸ βασίλειον Κράτος εἰλικρινῆ ἀφοσίωσιν, ἀνθ' ὧν πολλάκις ἠξίωται τῆς αὐτοκρατορικῆς εὐμενείας κοσμησάσης αὐτὸν διὰ τῶν μεγάλων αὐτῆς καὶ ὑψηλῶν παρασήμων, καὶ οὕτως ἐφηρμόσθη καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο λόγιον: «Ἀνὴρ φρόνιμος ἀρέσει μεγιστᾶσιν» (Σειρ. κ'. 27). Τοιοῦτος δὲ ἀναδειχθεὶς ὁ ἀείμνηστος καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει, καὶ ἐν τῇ πρώτῃ οὕτως εἰπεῖν γραμμῇ τῆς στρατευομένης ἐκκλησίας διατελῶν, τοσοῦτον ἐμφανέστατα κατέδειξε τὸν ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εὐκλείας τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ ζῆλον, ὥστε δύναται ἵνα καὶ οὗτος ἀδιαψεύστως εἴπῃ μετὰ τοῦ Προφήτου *ζηλῶν ἐζήλωσα Κυρίῳ Παντοκράτορι, καὶ διὰ Σιὼν οὐ σιωπήσομαι καὶ διὰ Ἱερουσαλὴμ οὐκ ἀνήσω.* Ναί σεβαστὸν καὶ εὐσεβὲς ἀκροατήριον, τοῦτο τὸ πρώτιστον τῶν καθηκόντων τοῦ καλοῦ ποιμένος, ὁ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλος ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ἀνοίξατε τὴν θείαν Γραφὴν καὶ θέλετε κατανοήσει ὅτι τοῦτο τοῦ θείου ζήλου τὸ δῶρον εἶχον οἱ θεῖοι Προφῆται καὶ Ἀπόστολοι τῆς Ἐκκλησίας. Μελετήσατε τὴν πάτριον ἱστορίαν καὶ θέλετε ἰδεῖ ὅτι τοσοῦτος ἦν ὁ ζῆλος ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὅστις ἐζωογόνησεν ἐν αὐτοῖς πᾶσαν ἀρετὴν καὶ κατέστησεν αὐτοὺς δούλους οὐχὶ *πονηροὺς καὶ ὀκνηροὺς, ἀλλὰ πιστοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῷ πνεύματι ζέοντας, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντας, τῇ δὲ ὑπομονῇ προσκαρτεροῦντας.* Τοιοῦτος ἀληθῶς ἀνεδείχθη ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀρχιερατικοῦ αὐτοῦ στικδίου καὶ ὁ ἀείμνηστος, ὅστις, ὡς ἄλλος Αὼς κατὰ τὴν πίστιν, διέσωσεν ἐπιμελῶς ἐπὶ τῆς μυστικῆς Σιγῆς τῆς ὀρθοδοξίας

(1) *α'. Ἰωάν. ε. 7.*—(2) *Ἰωάν. α'. 18.*

σῶα καὶ ἀβλαβῆ τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῷ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, *τὴν σφραγῖδα ταύτην τῆς ἐν Κυρίῳ ἀποστολῆς αὐτοῦ*. Ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια, ἡ τὰ πάντα σοφῶς οἰκονομοῦσα καὶ πόρρωθεν τὰς ἀρχὰς τῶν πραγμάτων καταβάλλουσα, ἐπεφυλάξατο τῷ διαπρεπεῖ μητροπολίτῃ Ἀδριανουπόλεως ἕτερον τόπον πολλῷ ὑψηλότερον καὶ κατ' ἄνθρωπον εἰπεῖν ἐνδοξότερον, ἀλλ' ἀναντιρρήτως μεγάλης ψυχῆς δεόμενον ὡς τῶν ἁπάντων δυσχερέστατον καὶ ἀκανθωδέστατον. Ἐν ᾧ ὁ ἐν ζήλῳ Θεοῦ θερμουργὸς ἱεράρχης ἐν πνεύματι ταπεινώσεως καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης ἐξετέλει τὸ ποιμαντορικὸν αὐτοῦ ἔργον καὶ εὐδοκίμως καὶ μετὰ γαλήνης ψυχικῆς ἐχώρει πρὸς τοῦτο, ὁ τοὺς οἴκαδε τότε τοῦ ἁγιωτάτου τούτου ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου διακατέχων ἀοίδιμος ἐν Πατριάρχαις Ἰωακείμ ὁ ἀπὸ Δέρκων, νόσῳ χαλεπῇ τρυχωθείς, οἰκειοθελῶς ὑπέβαλε τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου τούτου παραίτησιν αὐτοῦ, καὶ οὕτω καὶ αὖθις τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου χηρεύσαντος, κλῆρος καὶ ἀντιπροσωπεία λαοῦ ἐν πλήρει πεποιθήσει ὅτι οὗτός ἐστιν *ὁ ἐν καιρῷ χρήσιμος* συγκαταλέγουσι καὶ αὐτὸν ἐν τοῖς ἐκλεξίμοις Πατριάρχαις καὶ ἐφεξῆς ἀναγορεύουσιν ἀρχιεπίσκοπον Κων)πόλεως καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Καὶ λοιπὸν ἀνέρχεται τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως Διονύσιος, ὃν τοσοῦτοι ἀμάραντοι κατηγλάϊσαν στέφανοι ἱερῶν Πατέρων, πολυάθλων μαρτύρων καὶ ἐνδόξων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὁμολογητῶν, καὶ ἐπιλαμβάνεται μετὰ θάρρους καὶ γεννᾳότητος τὸ πηδάλιον τοῦ διακυμαινομένου καὶ κλυδωνιζομένου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τοῦ χαρακτηρίζοντος αὐτὸν πνεύματος, τῆς πίστεως, τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης προσκαρτερεῖ γενναίως καὶ ἀκραδάντως εἰς πᾶν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου δοκίμιον, ἐν καὶ μόνον ἐπιδιώκων ἀταράχως καὶ ἀθορύβως καὶ ἐν πνεύματι ταπεινώσεως καὶ χριστιανικῆς ἁπλότητος, τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ὁμολογήσας δὲ μετὰ ἀπερίττου καὶ εἰλικρινοῦς παρρησίας ἐν τῇ ἀναλήψει τῶν ὑψηλῶν τῆς πατριαρχείας καθηκόντων τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀνεπάρκειαν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ καὶ πᾶν καλὸν καὶ γενναῖον ἐξαρτήσας ἐκ τῶν ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου συνεργατῶν αὐτοῦ ἁγίων ἀρχιερέων καὶ προβούλων τοῦ Ἔθνους καὶ μετ' αὐτῶν συνεχίσας τὴν χρυσίπλοκον ἐκείνην σειρὰν τὴν ἀνερχομένην μέχρι τῶν ἀρχαίων γεραρῶν τῆς Ἐκκλησίας χρόνων, *ἐκφάνησε μετ' αὐτῶν, τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθη, ἐφύλαξε μετ' αὐτῶν εὐλαβῶς* καὶ ἀγρύπνως *θρια αἰώνια, ἃ οἱ Πατέρες ἡμῶν ἔθεντο*, καὶ ἐτήρησε ταῦτα ἀλώβητα ἱστάμενος μετ' αὐτῶν ὡς ἐπὶ τῆς θείας φυλακῆς τοῦ Ἀββακούμ. Ἰδοὺ πόσον φρονίμως καὶ συνετῶς ἐπολιτεύθη καὶ κατὰ τὴν Πατριαρχείαν αὐτοῦ ὁ ἀφ' οὗ ἀπορφανιζόμεθα σήμερον Παναγιώτατος καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἰδοὺ πόσον ἐζήλωσεν οὗτος τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ οὐ κατησχύνθη, καὶ ἐξήλωσα λέγει καὶ οὐ μὴ *αἰσχυνθῶ*. Ἀλλ' ἐνῷ ὁ φρόνιμος οὗτος ἐργάτης τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Κυρίου ἐξηκολούθει τὴν ἱερὰν αὐτοῦ ἀποστολήν, καὶ κατεγίνετο εἰς διευθέτησιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, αἴφνης παρασκευαζόμενος τὴν προπαρελθοῦσαν κυριακήν, ἵνα κατέλθῃ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν καὶ ἐπευλογήσῃ τὸν περιούσιον τοῦ Κυρίου λαόν, ὑπὸ δεινῆς προσβληθεὶς ἡμιπληγίας, ἔπεσε πτῶσιν δεινὴν καὶ ἀνεπανόρθωτον, καὶ ἀφοῦ ἐν ἀλαλήτοις στεναγμοῖς ἐπὶ ἑννέα ἡμέρας καὶ νύκτας κατεκλίθη ἐν τῇ ὀδυνηρᾷ τῆς ἀσθενείας κλίνῃ, ἰδοὺ περὶ ὄρθρον βαθὺν τῆς διαγενομένης τρίτης ἐκτελεῖται καὶ ἐπ' αὐτὸν ἡ θεία ἀπόφασις καὶ φωνὴ μεγάλη κράζει καὶ αὐτὸν εἰς τὴν Αἰωνιότητα, *ἀνάβηθι λέγουσα, ἀνάβηθι καὶ τελεύτα καὶ προστίθητι πρὸς τὸν λαόν σου* Δευτ. λϛ'. 49. 50)· ὁ δὲ πολύτλας Διονύσιος ἐν σχήματι ταπεινώσεως παρέδοτο τὸ πνεῦμα καὶ ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ *γενόμενος πιστὸς ἄχρι θανάτου*.

Καὶ νῦν, ἰδού, περιούσιε τοῦ Κυρίου λαέ, ὁποῖός τις ἀνεδείχθη ὁ σήμερον θρηνούμενος Παναγιώτατος καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἐπὶ πολλὰς δεκάδας ἐνιαυτῶν ἱερατευσάμενος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ προστάτης Ἐκκλησιῶν καὶ ποιμὴν ψυχῶν γενόμενος, πολλὰ μὲν ἐμόχθησε, πολλοὺς δὲ κινδύνους ὑπέστη, τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας ὑπερασπιζόμενος. Γενναιότης ψυχῆς καὶ εἰλικρίνεια καρδίας ἐν ἀρρήκτῳ συνδέσμῳ μετὰ θελήσεως ἰσχυρᾶς καὶ ἐπιμόνου, ἰσόρροπον ἔχουσης τὴν φιλογένειαν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ εὐλάβειαν, πάντα δὲ ταῦτα ἀμφικαλυπτόμενα ὑπὸ τῆς ὑψοποιοῦ ταπεινώσεως, ἀποτελοῦσι τὸν ἀληθῆ διαγνωστικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου Διονυσίου.

Καὶ σὺ μέν, θεοδόξαστε πατριάρχα, πρόμαχος ἀναδειχθεὶς ἐγρήγορος καὶ φύλαξ ἄγρυπνος τῆς ἱερᾶς τῶν Πατέρων ἡμῶν παρακαταθήκης, ἀπέρχῃ ὅπου καλεῖ σε ἡ τοῦ Θεοῦ μεγάλη φωνὴ συμψάλλων μετὰ τοῦ Ἀποστόλου: *Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα τὴν πίστιν τετήρηκα*, ἀλλ' εἴθε Παναγιώτατε Πατριάρχα, ἀποδώσοι σοι Κύριος ὁ Θεὸς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἄξια τοῦ ζήλου, ὃν ἐζήλωσας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἄξια τῆς πίστεως, ἣν ἐτήρησας σῶον καὶ ἀμόλυντον, ἄξια τῆς ἀγάπης, ἣν ἠγάπησας καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, ἄξια τέλος τῶν καλλινίκων ἀγώνων σου. Ἡμᾶς δὲ πάντα τὰ πνευματικά σου τέκνα καταλιμπάνεις ἐν λύπῃ ἀφάτῳ καὶ ἀνοχῇ καρδίας. Ἰδοὺ πῶς ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ὀδυνώμενοι λέγουσι: *Πῶς ἔπεσε δυνατὸς σώζων τὸν Ἰσραήλ*. Ἔπεσε γόνος γενεᾶς ἀρχιποιμένας, *ἡγούμενος μέγας πέπτωκεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐν τῷ Ἰσραήλ*. Ἔπεσε καὶ τὴν πτῶσιν αὐτοῦ κλαίει σήμερον κλῆρος καὶ λαός, ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ὁποίου ἄληστον θέλει μείνει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διότι *ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ ἐδοξάσθη καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ οὐκ ἐξαλειφθήσεται*. Ἔπεσεν, ἀλλ' ἐφοῦ ἐγκατέλιπεν ἰσχὺν τῆς διαβάσεως αὐτοῦ, διαβάσεως θανάτου, ὡς συνοδευόμενος μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν· ἀθανασία λέγει, ἐστὶν ἡ μνήμη αὐτοῦ, ὅτι παρὰ Θεῷ γινώσκεται καὶ παρ' ἀνθρώποις (Σοφ. Σολ. δ', 1).

Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα πατριάρχην Διονύσιον τὸν πιστὸν λατρευτὴν τοῦ ἁγίου Σου ὀνόματος καὶ τὸν ζῆλον ἔνθεον ὑπὲρ τῆς δόξης Σου ζηλώσαντα ἀνάπαυσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ τάξοι ἐν τῇ χορῷ τῶν τηρησάντων ἀσάλευτον τὴν εἰς Σὲ πίστιν, ἐλπίδα καὶ ἀγάπην καὶ εὐαρεστησάντων Σοι, ἀνάστησον δὲ ἡμῖν ποιμένα ἕτερον κατὰ τὴν καρδίαν Σου ζηλωτὴν καλῶν ἔργων, ἄγρυπνον καὶ τίμιον φύλακα τῆς παρακαταθήκης τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ ἱκανὸν ἵνα ποιμάνῃ μετ' ἐπιστήμης καὶ ὁδηγήσῃ εἰς νομὰς σωτηρίους τὸν περιούσιον λαόν Σου, ὑπὲρ οὗ τέθηκας τὴν ψυχήν σου.

Παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Διονυσίου αἰωνία ἡ μνήμη, αἰωνία ἡ μνήμη, αἰωνία ἡ μνήμη!

ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤ. ΚΑΛΟΖΥΜΗ

Ἀρχιμανδρίτου ἐν Λειψίᾳ.

Πολλὰ μὲν καὶ διάφορά εἰσι τὰ σπουδαῖα θέματα, τὰ ἐν τῷ δε τῷ βίῳ προβαλλόμενα τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς λύσιν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως μεταξὺ ἁπάντων τούτων ἐστὶν ἐκεῖνο, οὗτινος ἡ λύσις δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ κόσμῳ εὐεργετικὰς καὶ σωτηριώδεις ἀλλοιώσεις, ἤτοι ἐκεῖνο, δι' οὗ διαρρηγνύων ὁ ἄνθρωπος τοὺς σιδηροῦς φραγμοὺς προλήψεώς τινος ἢ πάθους, ἐκλέγει ἀντὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαταλειφθείσης ὁδοῦ τῆς πλάνης, νέαν πορείας ὁδόν, ἣν σταθερῶς καὶ γενναίως βαδίζων παθήκει εἰς τὴν χώραν τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, ἔνθα εὐλαβῶς τελεῖται ἡ τοῦ δημιουργοῦ ἁγία θέλησις. Καὶ τὸ θέμα τοῦτό ἐστι, τὸ καὶ μεγάλην καὶ ἔξοχον σημασίαν καὶ σπουδαιότητα ἔχον διὰ τὸν ἄνθρωπον. Τὴν ὑψηλὴν δ' αὐτοῦ ἀξίαν ἐπιβεβαιῶν καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος Σωτὴρ λέγει: «χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι» «Λουκ. 15, 10». Ἀλλ' ὅμως πρὸς ἐκλογὴν καὶ πορείαν τῆς τοιαύτης ὁδοῦ δεῖται ὁ ἄνθρωπος πιστοῦ ὁδηγοῦ καὶ εἰλικρινοῦς συμβούλου. Ναί μὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπροικίσθη οὗτος μὲ τὰς προσηκούσας τῷ τε σώματι καὶ τῇ ψυχῇ αὐτοῦ δυνάμεις, αἷς καλῶς μὲν χρώμενος, βαίνει ἀκαταπαύστως εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, ἤτοι εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ὁ γενικὸς καὶ ἀπώτερος τοῦ ἀνθρώπου προορισμός, αὐτόχως δέ, ἀφίσταται τῆς ὁδοῦ τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ δικαίου, ἐφ' ᾧ καὶ ἀντιστρατεύεται τῇ θείᾳ θελήσει. Ἀλλὰ τίς ἐστιν ὁ ἀσφαλὴς οὗτος ὁδηγὸς καὶ εἰλικρινὴς σύμβουλος, ὁ εἰς πορείαν ἐκείνης μὲν τῆς ὁδοῦ ἐνθέρμως καὶ ἐν μητρικῇ στοργῇ νουθετῶν καὶ προτρέπων, ταύτης δὲ καταφρονεῖν καὶ ἀφίστασθαι λέγων; Ἡ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνοικοῦσα ἀόρατος ἐκείνη δύναμις, ἧς ἡ ἱερὰ φωνὴ ἀντηχοῦσα ἐν τοῖς στέρνοις αὐτοῦ τὰς μὲν ἀγαθὰς καὶ δικαίας αὐτοῦ πράξεις ἐπαινεῖ καὶ ἐπιδοκιμάζει, τὰς δὲ κακὰς καὶ ἀδίκους κατακρίνει καὶ ἀποδοκιμάζει, καὶ ἣν ἡμεῖς συνείδησιν καλοῦμεν.

Διὰ τοὺς μὴ ἀναγνωρίζοντας ὅτι ἡ συνείδησίς ἐστιν ἡ ἀσφαλεστέρα βάσις καὶ ὁ κυριώτερος μοχλὸς παντὸς ὑψηλοτέρου ἠθικοῦ βίου, δι' αὐτοὺς παρέρχεται, σχεδὸν εἰπεῖν, ἀπαρατήρητον τὸ μέγα καὶ λυπηρὸν ἅμα κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους κοινωνικὸν φαινόμενον, ἡ ὁσημέραι καταπληκτικῶς αὐξανομένη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πρὸ πάντων κοινωνίᾳ ἠθικὴ χαλάρωσις καὶ πτῶσις. Ἀλλὰ πόθεν προέρχεται τὸ ἠθικὸν τοῦτο καρκίνωμα; Πόθεν ἡ ἠθικὴ αὕτη ἐν ταῖς κοινωνίαις γάγγραινα; Οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἢ ἐκ τῆς μιασματικῆς καὶ δηλητηριώδους πνοῆς τοῦ ὑλισμοῦ, τοῦ ἀποκαραίνοντος πᾶν εὐγενὲς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου φλάστημα, καὶ ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ κακοῦ ὁλονὲν σφοδρότερον ἀνεγειρομένης συνειδήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἧς ἡ φωνὴ καίπερ ἰσχυρῶς καταβοῶσα παρακούεται καὶ καταφρονεῖται ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν. Οὕτω δὲ τὴν εἰς τὰς κοινωνίας εἴσδυσιν τοῦ κακοῦ, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου εὐρυτέραν ἐξάπλωσιν αὐτοῦ, καθορῶντες ἄνδρες νοήμονες καὶ εὐρείας ἐπιστημονικῆς μαθήσεως κάτοχοι ἐξέφραζον κατὰ διαφόρους ἐποχὰς θερμὰ καὶ πικρὰ παράπονα. Τούτου δ' ἕνεκα συνεχῶς καὶ πανταχόθεν ἀκούει τις περιαδομένην τὴν μεμψιμοιρίαν, ὅτι ὁ κόσμος ῥέπει εἰς τὸ πονηρόν. Ἀλλ' ὁ ἀκουόμενος οὗτος θρῆνός ἐστι τόσον ἀρχαῖος, ὅσον καὶ ἡ ἱστορία καὶ αὐτὴ ἡ ποίησις, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἐστὶ συνάναρχος τῆς ἀρχαιοτάτης ἐκείνης ποιήσεως, τῆς ὑπὸ θρησκευτικῶν λειτουργῶν ποιηθείσης. Ἔστι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ γενικὴ ἱστορία καὶ αὐτὴ ἡ καλουμένη ἱερὰ ποιοῦνται ἔναρξιν τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν πορείας ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου ἀρχῆς, ἣν καὶ παριστῶσιν ὡς ἐποχὴν μακαρίαν καὶ εὐδαίμονα, ὡς αἰῶνα χρυσοῦν, ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι ζῶντες ἐν τῷ παραδείσῳ συνεκοινώνουν πνευματικῶς μετὰ οὐρανίων ὄντων. Οὕτω δὲ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξιστοροῦσαι χαρακτηρίζουσιν καὶ ὡς τὴν εὐτυχεστέραν καὶ λαμπροτέραν ἁπασῶν τῶν ἄλλων, ἐφ' ᾧ καὶ μακάριον ἀνακηρύττουσι τὸ πρῶτον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ζεῦγος.

Ἀλλ' ἐνῷ ἄρχεται τὸ στόμα τῆς ἱστορίας διηγούμενον μόλις μετ' εὐφημίας καὶ ἐγκωμίων τὴν ὑπέρλαμπρον ταύτην κατάστασιν, καὶ ἰδοὺ αὕτη δίκην παρερχομένου ὀνείρου ἐξαφανίζεται ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ ἀνελισσομένου νέου βίου εἰς τὸ κακὸν ῥοπὴ καὶ πτῶσις τοῦ ἀνθρώπου. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀγαθὴ δημιουργηθεῖσα ἦτο προσκεκολλημμένη ὅλως εἰς τὸ ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός. Ἵστατο δὲ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ τῇ εὐτάκτῳ χρήσει τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ μικρὸν μόνον ἔστη ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ τῆς εὐδαιμονίας, διότι ἀποπλανηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου εἰς τὴν οἴησιν τῆς θεώσεως κατεχρήσθη τῇ ἑαυτοῦ ἐλευθερίᾳ, καὶ οὕτως ἀπεσκάσθη ἐκ τοῦ ἀνωτάτου τέλους, ἤτοι τοῦ Θεοῦ. Ὅτε καὶ ἐθεώρησε καὶ ἐξετίμησεν ἑαυτὸν κατ' ἀρέσκειαν καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Οὕτω δέ, ἐνῷ εἶχεν ὁ ἄνθρωπος τέως ἐν τῷ Θεῷ τὸ κέντρον τῆς περιφερείας αὐτοῦ· ἐνῷ ἦτον ἐπίτροπος τοῦ θείου, ἠβουλήθη νὰ θέσῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ, καὶ καταστῇ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἄξων καὶ κέντρον. Καὶ οὕτως ἀπὸ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης στιγμῆς παρεκτραπεὶς τῆς κανονικῆς αὐτοῦ πορείας μετέπεσεν ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰς ἑαυτόν, ἐκ τῆς ἁρμονικῆς καὶ ἠρέμου καταστάσεως εἰς βαθεῖαν σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν. Καὶ ἐντεῦθεν

ὁ κύκλος τῶν περιστροφῶν, τῶν ἀποπλανήσεων καὶ ἀταξιῶν, ἐν ᾧ περιεστρέφετο ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐν σκοτεινῷ καὶ λίαν περιπλόκῳ λαβυρίνθῳ. Ἔκτοτε τὸ ἠθικὸν καὶ τὸ φυσικόν, ἅτινα καὶ παρακλεύρως ἀλλήλοις ἵσταντο, καὶ ἁρμονικῶς πρὸς ἄλληλα συνεδέοντο, ἐχωρίσθησαν ἀποτόμως τε καὶ ἐχθρικῶς ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ χωρισθέντα ὑπέκλιναν βιαίως τὸν ἑαυτῶν αὐχένα τῷ σκληρῷ τῆς ἔριδος καὶ πάλης ζυγῷ, τῷ ἐν τῇ παρακοῇ τοῦ ἀνθρώπου ἐπιβληθέντι αὐτοῖς. Ἔκτοτε ἡ κακία ἐμφανισθεῖσα ἐν τῷ κόσμῳ ἤρξατο ἐπεκτείνουσα τὴν ἐν αὐτῷ ἐξουσίαν αὐτῆς καὶ αἰχμαλωτίζουσα τοὺς πολλούς. Τὴν βαθμιαίαν αὐτῆς ἐξάπλωσιν, ἧς μνείαν ποιεῖται ἡ ἱερὰ Βίβλος, ὑπομιμνήσκων καὶ ὁ Ὁράτιος λέγει «Aetas parentum, pejor avis, tulit nos nequiores mox daturos progeniem vitiosiorem». (Ἴδε Ὁρατ. βιβλ. τρίτον ᾠδ. ἕκτην καὶ στιχ. 46-48). Οὕτω δὲ ἐξαπλουμένης τῆς κακίας ἠνεῴχθησαν αἱ πύλαι τῆς διαφθορᾶς, ἧς οἱ χείμαρροι ὁλονὲν ἐξηνεούμενοι κατέκλυσαν τὸν κόσμον, οὗτινος τὴν ὄψιν δυσειδῆ καὶ ἐπαχθῆ κατέστησαν. Τὸν ἠθικὸν δὲ τοῦτον κατακλυσμὸν ἀναφέρουσα ἡ ἁγία Γραφὴ λέγει· «Ἰδὼν δὲ κύριος ὁ Θεός, ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρά· (Γεν. σ'. 5) καὶ αὐτόθι 12 «καὶ ἴδε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν γῆν καὶ ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς».

Τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς καταστάσεως τοῦ κόσμου ἡ ἠθικὴ ταλαιπωρία καὶ ἀθλιότης ἦραν ὑπεροπτικὴν περαλὴν καταβλίβουσαι τὰ ταῖς παγύσιν αὐτῶν συλλαμβανόμενα θύματα. Ἔκτοτε ἡ κακία ῥίψασα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς ἀπηνεῖς χεῖρας αὐτῶν κατέστησε τραγικὸν θέαμα πολέμου ἐσωτερικοῦ. Ἐν αὐτῷ δύο ἀντίθετοι ἀρχαὶ ἐκδηλοῦσι τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ὕπαρξιν αὐτῶν (ἴδε Ρωμ. 7, 22-24), ἤτοι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀγαθοῦ, ἥτις ἐστὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ, εἰς ἣν συγχωρεῖ ὁ Θεός, ἵνα ἐξασκῇ περιωρισμένην τὴν δύναμιν εἰς δοκιμασίαν τῶν ἐκλεκτῶν. Τῆς τοιαύτης δὲ ἀντιθέσεως οὐδαμίαν εἶχε κρείττον γνῶσιν ὁ ἄνθρωπος, καθ' ὅσον οὗτος κατ' ἀρχὰς ὀρθὴν καὶ καθαρόν, καὶ περὶ Θεοῦ γνῶσιν εἶχε καὶ περὶ τῆς ἁγίας θελήσεως αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἔχων, καὶ ἐν ἁρμονίᾳ διετέλει ὢν πρὸς τὸν Θεόν, ὃν καὶ ἠγάπα ὑπὲρ πάντα τἄλλα ὄντα, καὶ ἐξ ἀγάπης ὑπήκουεν ὅλως εἰς αὐτόν, καὶ μετεῖχεν οἱονεὶ τῆς ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων κυριαρχίας αὐτοῦ, ὅτε ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία, ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξ ἀγάπης τῷ ἀνθρώπῳ δοθεῖσα, ἀνεπτύχθη εἰς ἔξοχον βαθμὸν ἠθικῆς τελειότητος, καθ' ἣν οὗτος εἶχε λίαν εὐηρεστημένος καὶ ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ ταύτης κατοικίας, καὶ ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ πνευματικῆς συγκοινωνίας.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη κατάστασις τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου οὐδαμῶς ἐκώλυεν αὐτόν, ἵνα ἐλευθέρως ἐνεργῇ καὶ ἀναπτύσσῃ τὰς ἐν ἑαυτῷ δυνάμεις· διότι ὁ ἄνθρωπος ὡς προσωπικότης, ὡς φυσικῶς ἐλεύθερον ὄν, οὐκ ἠδύνατο ἀκολουθεῖν τυφλῶς καὶ ἀβούλως, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα, τὰς ἐμφύτους φυσικὰς αὐτῷ δυνάμεις καὶ κλίσεις πρὸς ἱκανοποίησιν φυσικῶν ἁπλῶς ἀναγκῶν. Ἀλλ' ὡς ἀνήκων ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ πνεύματος, ἔπρεπε καὶ ἠδύνατο ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ αὐτοῦ θελήσει, νὰ ὀργῇ καὶ προάγηται καθ' ἑαυτὸν πρὸς τοῦτο, πρὸς ὃ ὥρισεν αὐτὸν ὁ Θεός, καὶ ἱκανὸν ἅμα κατέστησεν, ὡς παρασχὼν αὐτῷ πάντα τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα μέσα. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου ἔδει, ἵνα ποιῆται ὁ ἄνθρωπος ὀρθὴν καὶ κατάλληλον μόνον τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ χρῆσιν καὶ δεικνύῃ πως καὶ ἰσχυράν τινα πρὸς τὸ ἀγαθὸν θέλησιν. Ἔπρεπε δῆλον ὅτι αὐτοβούλως καὶ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως νὰ ἐκλέξῃ τὸν Θεὸν καὶ κοιμᾶται χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ πρὸς δόξαν καὶ αἶνον τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἐμπνεύσει τῆς πρὸς ἀποθέωσιν ὁρμῆς, κακῇ καὶ ἔσχατον χρῆσιν τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἑαυτοῦ θελήσεως ποιησάμενος, ἐχάρακε δὲ ἰδίων χειρῶν καὶ ἐβάδισε καθ' ἑαυτὸν ὁδὸν ἀπάδουσαν ὅλως τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ θελήσει. Προέβη δὲ εἰς τοῦτο δελεασθεὶς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος τοῦ ἐν μορφῇ ὄφεως κατὰ τὴν Ἁγ. Γραφὴν ἐμφανισθέντος. Ἐν δὲ τῷ δελεάσματι τούτῳ ἀπατηθεὶς ἔφαγεν ἐκ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀπηγορευμένου δένδρου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ.(1) Καὶ οὕτως ἐν τῷ παραπτώματι τούτῳ οἱ πρωτόπλαστοι ἠμαύρωσαν τὸ ἐν ἑαυτοῖς ἔρον τοῦ Θεοῦ ἀπεικόνισμα καὶ ἀπώλεσαν τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν, ἥτις τέως διέπνεε τὸν ὅλον ἄνθρωπον. Ταύτης δὲ δεσμευθείσης ἀνεφύη ἡ ἐξουσία τοῦ πονηροῦ πνεύματος, τοῦ ἀναρριπίζοντος τὴν πρὸς τὸ κακὸν κλίσιν (ἴδε Ρωμ. 7, 17), τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ ἔχθραν καὶ ἐπιτρεπόντος τοῖς παραβάταις καὶ κατὰ κληρονομίαν τοῖς ἐπιγόνοις αὐτῶν τὸν αἰώνιον θάνατον καὶ τὴν βαρεῖαν καὶ ἀνεξίτηλον τοῦ Θεοῦ ὀργήν. Τοιοῦτον δὲ ὑποστάντες οἱ γενάρχαι τῶν ἐθνῶν δεινὸν ὀλισθημα κατέκειτον ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς καὶ ἐπιζήλου ἠθικοῦ ἐκείνου ὕψους τῆς εὐδαίμονος καὶ μακαρίας ἀρχικῆς καταστάσεως, καὶ ἐβυθίσθησαν εἰς τὰ σκοτεινὰ καὶ βορβορώδη βάραθρα τῆς ἔριδος καὶ διχονοίας, τῆς ἀνομίας καὶ τῆς φθορᾶς. Ὅθεν ἐκ τῶν λεχθέντων δῆλον γίνεται, ὅτι συνέπεια τοῦ παραπτώματος τῶν πρωτοπλάστων ἦν ἡ εἰς τὸν κόσμον ἔλευσις τῆς ἁμαρτίας, ἥτις ἐμφανισθεῖσα προὐκάλεσε γενικὴν ἀναστάτωσιν, ὡς διεγείρασα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πάθη, τοὺς πονηροὺς διαλογισμούς, τὰς κακὰς ἐπιθυμίας, ὡς ἐπισκοτίσασα τὸ φῶς τῆς διανοίας, μολύνασα τὴν ἁγιότητα τῆς θελήσεως αὐτοῦ καὶ ἐπενεγκοῦσα αὐτῷ δυστυχήματα φυβερὰ καὶ συμφορὰς ἀνηκούστους. Ἔκτοτε ὁ δεσμὸς ὁ μεταξὺ τοῦ πλάστου καὶ τοῦ πλάσματος διεκόπη, ἡ πνευματικὴ συμφιλίωσις καὶ συγκοινωνία μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου κατελύθη καὶ πᾶσα ἠθικὴ σχέσις μεταξὺ αὐτῶν ἐπαύσατο. Καὶ οὕτως ἐδιχοτομήθη ὁ τέως ἐν ἁρμονίᾳ διατελῶν ἄνθρωπος ὁ ὢν ἐν αὐτῇ εὐδαίμων· διότι ἐν τῇ ἁρμονίᾳ τῶν κλίσεων τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἔγκειται ἡ ἀνθρωπίνη εὐδαιμονία. Εὐθὺς δὲ ἅμα αἱ κλίσεις τῶν αἰσθήσεων ὑπερισχύσουσι τοῦ λόγου, ὁ ἄνθρωπος ἐξέρχεται τῆς κανονικῆς αὐτοῦ τροχιᾶς καὶ κατακρημνίζεται εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ταλαιπωρίας καὶ κακοδαιμονίας. Ἐν δὲ τῷ διχασμῷ τούτῳ τῷ μεταξὺ τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ κόσμου ἤθελε πάντως ἐμμένει ὁ ἄνθρωπος, ἂν μὴ ἡ ἔνδον αὐτοῦ ἀόρατος δύναμις ἐδήλου αὐτῷ συνεχῶς ὅτι ὑπερέκυρα τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ κόσμου ὑπάρχει ὑπέρτατόν τι ὄν, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀληθὴς βάσις καὶ ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεως παντὸς βίου. Ἐκ τῆς δυνάμεως δὲ ταύτης πληροφορεῖται ἐπίσης ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τὸ ἐγὼ τοῦτο καὶ ὁ κόσμος εἰσίν, οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀπλοῖ τύποι τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, ὅτι τοῦτο ἐδημιουργήθησαν καὶ ἐξῆλθον ἐκ τῶν χειρῶν ὑπερτάτου τινὸς ὄντος, ἤτοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι μόνον ἐν τῇ διηνεκεῖ αὐτοῦ ὑποταγῇ καὶ σχέσει πρὸς τὸν Θεὸν εὑρίσκουσι τὴν ἀληθῆ τῆς ὑπάρξεως καὶ διατηρήσεως αὐτῶν αἰτίαν, τὴν ἠθικὴν αὐτῶν τελειοποίησιν, τὸ ὅλον εἶναι αὐτῶν. Ἐν δὲ τῇ γνώσει ταύτῃ, περὶ τῆς σχέσεως καὶ ὑποταγῆς παντὸς βίου πρὸς τὸν Θεόν, λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος ἔννοιάν τινα περὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου, τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν ἀληθῆ ὑπόστασιν αὐτοῦ. Τὴν δὲ ἐν αὐτῷ γενομένην ταύτην ἀποκάλυψιν ὀνομάζει ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα συνείδησιν. Μόνον ἐν αὐτῇ αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὁ ἄνθρωπος διχοτομημένον καὶ τοῦ Θεοῦ ἀφιστάμενον. Ἐν αὐτῇ διαβλέπει τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ γυμνότητα καὶ ταλαιπωρίαν, καὶ ἀκούει τὸν κρότον τῆς ἐν αὐτῷ συγκρουομένης διαμάχης δύο ἀρχῶν, σφοδρῶς πρὸς ἀλλήλας ἐριζουσῶν, ὧν ἡ μὲν ἀνενδότως ἀγωνίζεται ὑπὲρ τοῦ καλοῦ, ἡ δέ, ἡ τὸ κακὸν τεκοῦσα, μοχθεῖ πρὸς διάδοσιν αὐτοῦ. Ἐν δὲ τῇ πάλῃ ταύτῃ, ἐν ᾗ ὁ ἄνθρωπος ἐμφανίζεται δεδιχασμένος, πειρᾶται ἑκάστη τούτων ἵνα ἐφελκύσηται αὐτὸν εἰς ἑαυτήν. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐκείνη μὲν ὑπόσχεται ἠθικὴν ἀμοιβήν, αὕτη δὲ ὑλικὰς ἀπολαύσεις. Ἀλλὰ τίς ἐστιν ἡ δύναμις ἡ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κατὰ τοῦ κακοῦ ἀγωνιζομένη; ὁ ὑπὸ τῆς θείας χειρὸς ἐμφυτευθεὶς τῷ ἀνθρώπῳ, ἅμα τῇ ὑπάρξει αὐτοῦ, φυσικὸς νόμος, ἤτοι ἡ συνείδησις, ἡ διακρίνουσα τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῶν λοιπῶν ἀλόγων κτισμάτων, καὶ ἐκδηλοῦσα τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν.

(Ἀκολουθεῖ).

(1) Ἡ ἀλληγορικὴ τοῦ δένδρου τούτου παράστασις ποικιλοτρόπως ἑρμηνεύεται ὑπὸ διαφόρων ἑρμηνευτῶν.

Η ΑΜΑΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΝΟΙΑ

ΚΑΙ Η ΑΘΕΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Πολυΰμνητος δὲ καὶ ἡ βάσις τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Ἐν τοῖς ἀγροῖς οὐδέποτε ἐδιδάχθη ἀστρονομία. Καὶ ὅμως οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἱκανὰ περὶ ἀστρονομίας γνωρίζουσιν. Οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς διακρίνουσι κάλλιστα τὸν μέγαν ἀδάμαντα καὶ τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ καταστίλβοντα Σείριον. Διακρίνουσι κάλλιστα τὸν ἀστέρα Βέγαν, ὅστις ἔχων κάτωθεν αὐτοῦ ἑτέρους δύο θαμβοὺς ἀστέρας δεξιὰ καὶ ἀριστερά, σχηματίζει ἀκριβὲς μικρὸν τρίγωνον ἰσόπλευρον. Τὸ τρίγωνον αὐτὸ ὀνομάζουσιν οἱ χωρικοὶ «τρίποδη σιδηροστιά». Ἑπτὰ ἀστέρες σχηματίζουσιν ἐν τῷ οὐρανῷ ἀκριβὲς ἐλλειψοειδὲς ἡμικύκλιον ὡραιότατον. Εἰς τὸ ἐλλειψοειδὲς αὐτὸ ὡραῖον ἡμικύκλιον ἔδοσαν οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς τὸ ποιητικώτατον ὄνομα «Ἑπτὰ παρθένος χορός». Γνωρίζουσι κάλλιστα τὴν Κασσιόπην καὶ ὀνομάζουσιν αὐτὴν «Ἀλεκτροπόδα», ὡς ὁμοιάζουσαν τῷ ὄντι κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἄροτρον τοῦ γεωργοῦ. Οἱ χωρικοὶ γνωρίζουσι τὸν Δία ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ὅταν δ' ἀνατέλλῃ περὶ τὸ μεσονύκτιον, ὀνομάζουσιν αὐτὸν «νυκτοκόπον». Οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς γνωρίζουσι τὴν Πλειάδα καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀστέρων, ἐξ ὧν αὕτη σύγκειται, ὀνομάζουσι δὲ αὐτὴν κατὰ παραφθορὰν τῆς λέξεως «Πούλιαν» εἰξεύρουσι δὲ μετ' ἀκριβείας τὴν ὥραν τῆς ἀνατολῆς αὐτῆς κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Γνωρίζουσι τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Κύκνου, ἕνεκα δὲ τοῦ σχήματος αὐτοῦ ὀνομάζουσιν αὐτὸν «Σταυρόν»· φύσει δὲ νοήμονές τινες ἐκ τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων προὐχόντων χωρικῶν δύνανται ν' ἀνεύρωσι καὶ νὰ δείξωσι καὶ τὸν μεταξὺ τῆς μεγάλης καὶ μικρᾶς ἄρκτου ἐκτυλισσόμενον ἀστερισμὸν τοῦ Ὄφεως. Καὶ τίς ἐπὶ τέλους ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς ἄγνοεῖ τὴν ὡραίαν Ἀφροδίτην, τὸ μεγαλοπρεπέστατον αὐτὸ ἄστρον τοῦ Οὐρανοῦ

μας, τὸ ἄστρον αὐτὸ τοῦ ἔρωτος, οὗτινος ἡ λάμψις ἐπισκιάζει τὴν λάμψιν πάντων τῶν ἀστέρων;

Καὶ λοιπὸν μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν ἔχομεν δίκαιον λέγοντες ἢ εἰπόντες καὶ ἐνίοτε γράφοντες ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶναι καθολοκληρίαν κτῆμα τῶν κυρίων σοφῶν, ἀλλ' ὅτι αὕτη εἰσδύει ἀοράτως καὶ ἐν κανονικῷ τινι μέτρῳ καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἔνθα βασιλεύει καὶ ἡ ἁπλότης καὶ ἡ ἄγνοια;

Πόσοι φιλόλογοι περιορισθέντες ἀποκλειστικῶς καὶ καθ' ὅλον αὐτῶν τὸν βίον ἐντὸς τοῦ φιλολογικοῦ των κύκλου οὐδέποτε ἔρριψαν βλέμμα πρὸς τὸν κατάστερον οὐρανόν; Πόσοι νομικοὶ ἀγνοοῦσι καὶ τὸν πλησιέστερον ἡμῖν πλανήτην καὶ τὸν καταφανέστατον ἀστερισμόν, περιορισθέντες ἀποκλειστικῶς καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὑλιστικωτέρων αἰσθημάτων εἰς τὸν Ἀκουείλειον Νόμον, εἰς τὸ Βαλειάνειον δόγμα, εἰς τὸν ἀναστασιανὸν Νόμον καὶ εἰς τὴν Παυλιανὴν των ἀγωγήν! Πόσων νεανιῶν ἐπιστημόνων ἡ ψυχὴ οὐδέποτε ὑψώθη ὑπεράνω τῆς κόνεως καὶ δὲν γνωρίζουσιν ἐκτὸς τῆς ἐπιστήμης των οὔτε τὸ ἓν τρίτον τῶν ὅσα γνωρίζουσιν οἱ ἐν τοῖς ἀγροῖς βιοῦντες, ἑτοίμους μόνον πάντοτε ἔχοντες τὰς πληρεις φωσφόρου καὶ ἐξυπνάδας διανοίας των πρὸς πᾶσαν εἰρωνείαν καὶ πρὸς πᾶν ἀπρεπές!

Καὶ τώρα παρακαλοῦμεν τοὺς κυρίους αὐτοὺς ἐπιστήμονας νὰ μᾶς κάμωσι τὴν χάριν νὰ παραμερίσωσιν ὀλίγον, ὅπως ἀφήσωσιν ἡμῖν ὀλίγον τὴν ὁδὸν ἐλευθέραν, διότι θὰ προχωρήσωμεν θαρραλέως πρὸς συνάντησιν καὶ τῆς εὐγενοῦς καὶ ἠθικωτάτης κυρίας ἀθέου ἐπιστήμης, καὶ καταδείξωμεν αὐτῇ ὅτι ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, ἀλλ' ἰδίως ὡς πρὸς τὸ περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ καὶ τῆς δημιουργίας τῶν πάντων ζήτημα, ἡ ἀμάθειά μας καὶ ἡ ἁπλότης τῶν περὶ τούτων ἰδεῶν μας εἶναι τῷ ὄντι πολὺ προτιμότερον τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτῆς πλούτου. Καί, ἀφοῦ εἰμεθα ἀμαθεῖς, βεβαίως καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῆς θὰ ἦναι ὀλίγον δριμεῖα καὶ τραχεῖα, ὡς πρὸς δὲ τὸ κακόηχον αὐτῆς, ὅπερ ἴσως θὰ προσβάλλῃ δυσαρέστως ἐπιστημονικά τινα ὦτα, κοῦ φρουτὶς τῷ ἀμαθεῖ Ἱπποκλείδῃ».

Γνωρίζομεν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἅμα εἴπωμεν τῇ κυρίᾳ ἀθέῳ ἐπιστήμῃ ὅτι ἡ ἀμάθειά μας εἶναι προτιμοτέρα τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτῆς πλούτου, ἀμέσως αὕτη θὰ ἡσυχάσῃ· φόβος δὲ μάλιστα ὑπάρχει μήπως ἐκ τοῦ σφοδροῦ καὶ ἀκρατήτου αὐτῆς καγχασμοῦ ἀπειλήσωσι καὶ μέλη τινὰ τοῦ πανσέπτου σώματός της ἐξαρθρώσιν, καὶ ἀναγκασθῇ νὰ περισφίγξῃ ταῦτα διὰ τῶν ῥοδοδακτύλων χειρῶν της. Ἡ ἄσπιλος αὕτη κυρία πιστεύει ἐν τῇ περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ καὶ τῆς δημιουργίας τῶν πάντων συζητήσει ἡ μετριόφρων λέξις «ἀμάθεια» ἔχει τὴν σημασίαν, ἣν αὕτη δίδωσιν αὐτῇ, καὶ ὅτι πρὸ τῆς τιμωρίας ταύτης ἀδύνατεῖ βεβαίως νὰ μὴ καγχάσῃ καὶ νὰ μὴ αἰσθανθῇ οἶκτον ἀμύθητον. Ἀλλ' ἀπατᾶται ἡ κυρία αὕτη. Ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῆς λέξεως εἶναι ὅτι, ἵνα κατανοήσῃ τις τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ᾖναι αὐτός τις Θεός, καὶ ἐπειδὴ ἡ κυρία αὕτη ἀναμφιλέκτως δὲν εἶναι Θεός, ψεύδεται κηρύττουσα ὅτι διὰ τῶν πειραματικῶν ἐπιστημῶν διέσχισεν ὅλα τὰ καλύμματα καὶ εἰσέδυσεν εἰς ὅλα τὰ μυστήρια, καὶ ἢ προεῖδε τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἢ ἀνεκάλυψεν ὅτι οὐδαμοῦ ὑπάρχει Θεός.

Παρακαλοῦμεν τὴν κυρίαν ἄθεον ἐπιστήμην νὰ περικόψῃ ὀλίγον τὰς πτέρυγας τῆς τε φαντασίας καὶ τῆς θρασύτητός της καὶ νὰ πεισθῇ, ἂν θέλῃ, ὅτι πρὸ τοῦ ἀκαταλήπτου καὶ φοβεροῦ καὶ ἀκουσίου φρικίασιν εἰς τὸν εὐαίσθητον σοφὸν ἐμποιοῦντος ζητήματος τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ σοφία της καὶ ἡ σοφία μας εἶναι παχυλοτάτη ἄγνοια. Εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ, καὶ θὰ μάθῃ μόνον, ὅταν θελήσῃ. Ὅτι παρ' ἐκεῖνα τὰ αὐθαίρετα, τὰ τερατώδη καὶ τὰ βεβιασμένα, ἅπερ λέγει περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ καὶ τῆς δημιουργίας τῶν πάντων, αἱ ἰδέαι τῆς ἀμαθείας, τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἀγνοίας τῆς ἐν τοῖς ἀγροῖς κατοικούσης, οἱ ἔνα σοφὸν καὶ μὴ ὑπὸ τῆς ἀθείας δηλητηριασθέντα καὶ διαφθαρέντα ἄνθρωπον, εἰσὶ πράγματι ἀπειράκις προτιμότεραι τοῦ ψευδοῦς ἐπιστημονικοῦ πλούτου τῶν ὑλιστῶν. Καὶ ἰδοὺ πῶς ὁ ἐν τοῖς ἀγροῖς κατοικῶν ἁπλοῦς ἄνθρωπος σκέπτεται περὶ Θεοῦ, περὶ ἀνθρώπου, καὶ περὶ τῶν πάντων.

«Ἀδιάνοιαι, λέγει οὗτος μὲ τὴν ἁπλῆν του διάνοιαν, ὅτι σκέπτομαι. Ἀλλὰ διὰ νὰ συλλογίζωμαι, πρέπει πρῶτον νὰ ὑπάρχω· ὅτι δὲ σκέπτομαι καὶ ὅτι ὑπάρχω, μοὶ τὸ βεβαιοῖ μία δύναμις, ἕνα τι, ὅπερ καταλαμβάνω ὅτι κατοικεῖ ἐν ἐμοί, καὶ ὅπερ ἐν πάσῃ στιγμῇ καὶ ἐν ἑκάστῃ μου πράξει μοὶ φαίνεται ὡς νά μοι ὁμιλῇ. Λέγουσιν ὅτι ἡ δύναμις αὕτη ὀνομάζεται συνείδησις. Ἡ δύναμις ἐν τούτοις αὕτη, ἥτις με βεβαιοῖ ὅτι ὑπάρχω, με βεβαιοῖ ταυτοχρόνως ὅτι δὲν εἰμ' ἐγὼ καὶ ὁ κατασκευάσας ἑαυτόν».

«Ἐγκαταλείπων ἐμαυτὸν καὶ ῥίπτων βλέμμα πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐμαυτοῦ βλέπω ὅτι δὲν εἶμαι μόνος, ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ ἄλλα ὄντα ἐκτὸς ἐμοῦ, καὶ ἄλλοι κόσμοι ἄπειροι τὸν ἀριθμόν. Ἡ αὐτὴ δὲ συνείδησίς μου, ἥτις με ἐπληροφόρει, ὅτε παρετήρουν ἐμαυτὸν ὅτι πράγματι ὑπάρχω καὶ ὅτι δὲν ἐδημιούργησα αὐτός ἐμαυτόν, ἡ αὐτὴ δύναμις με βεβαιοῖ καὶ ἤδη ὅτι καὶ τὰ ὄντα ταῦτα, ὅσα βλέπω, καὶ οἱ ἄπειροι αὐτοὶ κόσμοι πράγματι ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ ὄντα δὲν κατεσκεύασαν αὐτὰ ἑαυτά.

«Καὶ τίς ἄρά γε νὰ ἐδημιούργησε καὶ ἐμέ, καὶ ὅσα βλέπω, καὶ ὅσα ἄλλα ἐμποροῦν κάλλιστα νὰ ὑπάρχουν, καὶ ὅμως δὲν τὰ βλέπω; Βεβαίως κάποιός τις ἄλλος. Λοιπὸν ὁ κάποιός τις ἄλλος αὐτὸς χωρὶς ἄλλο εἶναι ὁ Θεός»

Ἰδοὺ τὸ ὅλον τῆς ὑποθέσεως. Ἰδοὺ ἡ λύσις τοῦ αἰωνίου καὶ φοβεροῦ προβλήματος περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως καὶ τῆς πανταχοῦ παρουσίας αὐτοῦ ἐκ μέρους τῆς ἀμαθείας, τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἀγνοίας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τοῦ Παντοδυνάμου ὑπάρξεως. Ἀλλὰ μὴ νομίσωμεν ὅτι ὁ ἐν τοῖς ἀγροῖς κατοικῶν σταματᾷ μέχρι τοῦ σημείου τούτου. Ἡ ἐν τῇ ἁπλότητι καὶ τῇ ἀγνοίᾳ ἀοράτως εἰσδύουσα ἐπιστήμη δὲν ἀφίνει αὐτὸν καὶ ἄνευ συμβουλῆς καὶ ἄνευ μικρᾶς φιλοσοφικῆς περὶ Θεοῦ ἐρεύνης. Ἐκ φυσικῆς οὕτως εἰπεῖν περιεργείας ὠθούμενος οὗτος ἐξακολουθεῖ νὰ συλλογίζηται περὶ Θεοῦ ἐν ἁπλότητι καὶ ἀγνοίᾳ ὡς ἑξῆς·

«Τί ἄρά γε, λέγει, νὰ ᾖναι αὐτὸς ὁ Θεός; Παρατηρῶ ὅτι, ἂν θελήσω νὰ ἐρευνήσω ἐν περισσοτέρᾳ λεπτομερείᾳ περὶ τοῦ Παντοδυνάμου, περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ, θὰ ματαιοπονήσω ἀνωφελῶς. Τὸ μέγα αὐτὸ Ὄν μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν καταδέχεται, δὲν θέλει νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀνθρωπίνην ἔρευναν. Ἐπιτρέπει μόνον αὐτὴν μέχρι σημείου τινός, καὶ πέραν τούτου γίνεται ἄφαντον, ἀκατανόητον, καὶ φαίνεται ὡς νὰ περιβάλληται μὲ ἀπέραντον, κοκκινοπίαν πνευματικὴν ὀμίχλην, εἰς οὐδὲν ἀνθρώπινον πνεῦμα δύνατα νὰ εἰσχωρήσῃ. Ὅσον ἡ περιέργειά μου θελήσῃ νὰ προχωρήσῃ, ὅπως λεπτομερέστερον τὸ γνωρίσῃ, τόσον ἡ διάνοιά μου σκοτίζεται, τόσον αὐτὸ κρύπτεται. Ὅταν δὲ πάλιν ἀπηυδηκὼς καὶ ἀπηλπισμένος παραιτοῦμαι πάσης περὶ τούτου ἐρεύνης καὶ ἀρχίζων ν' ἀμφιβάλλω καὶ νὰ ῥίπτωμαι εἰς παντοίους συλλογισμούς, ἰδοὺ κάλιν αὐτὸ καὶ ἐν τῇ ἐλαχίστῃ αἰτίᾳ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας μου σύσσωμον καὶ πρόδηλον. Ἰδὼν πάλιν αὐτὸ ἕτοιμον, ὅπως αἴφνης ἐκπηδήσῃ ὁλοφάνερον ἐν τῷ μέσῳ πάσης περὶ Θεοῦ καὶ περὶ κόσμου συζητήσεως. Ἰδοὺ ἐπὶ τέλους αὐτὸ ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἕτοιμον πάντοτε καὶ ἐν πάσῃ στιγμῇ νὰ εἴπῃ αὐτῷ· «μὴ ἐρευνᾷς πλέον τοῦ ὄντος περὶ ἐμοῦ. Πιστεύε ἀδιστάκτως ὅτι μόνος ἐγὼ γνωρίζω καὶ δύναμαι νὰ γνωρίσω ἐμαυτόν, μόνος ἐγὼ γνωρίζω τὰ ἀπόρρητα καὶ τὰς ἀοράτους διὰ σὲ σχέσεις τῶν ἔργων μου ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ. Οὔτε εἰς σέ, οὔτε εἰς κανὲν τῶν ἀπείρων πλασμάτων μου ἔδωκα τὴν δύναμιν νὰ με γνωρίσῃ ἐντελῶς, διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ Πλάστης, σεῖς δὲ εἶσθε τὰ πλάσματά μου καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν μου. Ἄς πιστεύσω λοιπὸν ἀδιστάκτως εἰς τὸν Παντοδύναμον Κύριον».

Ἀλλ' ὁ ἁπλοῦς καὶ ἀμαθὴς κάτοικος τῶν ἀγρῶν ἐξακολουθεῖ νὰ συλλογίζηται καὶ ὡς ἑξῆς·

«Ἐν λοιπὸν ἐγὼ ὁ ἀμαθὴς πιστεύω ὅτι γνωρίζω καλῶς, καλλίτερα μάλιστα ἀπὸ ὅλους τοὺς σοφοὺς τοῦ Κόσμου· Ὅτι δηλαδή, ἂν ἀφαιρέσω τὸν Θεὸν ἀπὸ τὴν δημιουργίαν, τότε αὕτη μένει ἓν πρᾶγμα ἀκατανόητον, ἄψυχον, ἔρημον, πρόστυχον καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἠθικῆς ἢ ὑλικῆς ἀξίας. Τὰ ἄπειρα διαστήματα, ἡ ἐξαστράπτουσα τοῦ φωτὸς λαμπρότης καὶ ἡ ἀκατάληπτος ταχύτης αὐτοῦ, ὁ ἄπειρος ἀριθμὸς τῶν τεραστίων ἡλίων καὶ οἱ ἀνέκφραστοι αὐτῶν χρωματισμοί, ἡ ἀνεκλάλητος καλλονὴ τοῦ ἀτελευτήτου τούτου παροράματος, ὅπερ καλοῦμεν φύσιν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἀκατανόητός τις καὶ ματαία ἐργασία, καὶ ὅλως περιττόν τι φαινόμενον καὶ κατασκεύασμα ἄσκοπον. Κρῖμα τότε καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς δαίμονας, κρῖμα καὶ εἰς τὰ Χερουβεὶμ καὶ εἰς τὰ Σεραφεὶμ, καὶ ἂν ἀκόμη ταῦτά εἰσι κατεσκευασμένα ἐν ἀνεκφράστῳ καὶ ἀκαταλήπτῳ τελειότητι· διότι, ἐπειδὴ Θεὸς δὲν ὑπάρχει, οὐδενίαν καὶ ταῦτα ἔχουσιν ἀξίαν. Κρῖμα τότε καὶ εἰς τοὺς Αὐτοκράτορας καὶ Βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱανδήποτε καὶ ἂν ἔχωσιν οὗτοι ἠθικὴν ἀξίαν· κρῖμα καὶ εἰς τοὺς γενναιοτάκους στρατιωτικοὺς μὲ τὰς στραταρχικὰς ῥάβδους των· κρῖμα καὶ εἰς τοὺς σεβασμιωτάτους καὶ εἰς τὰς προπορευομένας ποιμαντορικὰς ῥάβδους, κρῖμα καὶ εἰς τοὺς νεανίας ἢ καὶ τοὺς γεγηρακότας πλέον Ἐπιστήμονας· διότι, ἐπειδὴ Θεὸς δὲν ὑπάρχει, γελοιωδέστερα ὄντα πάντων τούτων δὲν ὑπάρχουν τοὐλάχιστον ἐν τῷ πλανήτῃ τούτῳ.

«Κρῖμα ἐπὶ τέλους καὶ εἰς ἐμὲ τὸν πτωχὸν καὶ ἀμαθῆ καὶ παντοχόθεν ἐγκαταλελειμμένον χωρικόν, τὸν μόλις τὸ ἑσπέρας πολλάκις μικρὸν τεμάχιον ξηροῦ ἄρτου ἔχοντα πρὸς δεῖπνον, τὸν ἐν τῷ σκότει καὶ ταπεινῇ καλύβῃ κοιμώμενον καὶ μὲ ὑπόδακρυν ὀφθαλμὸν ἐγειρόμενον καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐλπίδος ἐκείνην πρωΐαν, ὅπως κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας συνεχίσω τὴν δυστυχίαν καὶ τὰ βάσανά μου· διότι Θεὸς δὲν ὑπάρχει. Εἴθε νὰ μὴ ἔβλεπόν ποτε τὸν ψευδόκοσμον τοῦτον.»

«Ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶν' ἀδύνατον νὰ ἔχωσιν οὕτως· εἶν' ἀδύνατον νὰ μὴν ὑπάρχῃ Θεὸς παντοδύναμος καὶ δίκαιος.»

Καὶ ἐνταῦθα λήγουσι πάντες οἱ συγκεχυμένοι συλλογισμοὶ καὶ ἐπαξάπασα ἡ φιλοσοφία τοῦ ἁπλοῦ ἀγροδιαίτου, — τῆς πτωχῆς ἀμαθείας,—τῆς πτωχῆς ἀπλότητος καὶ ἀγνοίας.

Ἄς ἀκούσωμεν ἤδη καὶ τί ἡ κυρία ἄθεος

Ἐπιστήμη λέγει ἡμῖν καὶ ἀδιστάκτως δῆθεν πιστεύει περὶ Θεοῦ καὶ τῆς ἐν γένει δημιουργίας. Θὰ παραλληλίσωμεν τὸν ἐπιστημονικὸν πλοῦτον μὲ τὴν πτωχείαν τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀπλότητος, καὶ ἂν εἴμεθα εἰλικρινεῖς, οὐδόλως θὰ δυσκολευθῶμεν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς προτιμήσεως ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἰδέας, ἢ πεποιθήσεως.

«Θεός, λέγει ἡ κυρία Ἐπιστήμη, δὲν ὑπάρχει· διότι ἐπιστημονικῶς ἡ ὕπαρξις Θεοῦ δὲν ἀποδεικνύεται. Θεὸς εἶναι ἡ ὕλη καὶ οὔτε αἰτία ὑπάρχει ἐν τῷ παντί, οὔτε αἰκιατόν· ἡ ὕλη φέρει ἐν ἑαυτῇ καὶ τὴν αἰτίαν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. Ἡ ὕλη ὑπῆρξεν ἐν πάσῃ τῇ αἰωνιότητι. Ἡ ὕλη αἰωνίως ὑπάρχουσα ὀφείλει καὶ αἰωνίως νὰ κινῆται. Τίς ἐπέβαλλε τὴν ὀφειλὴν ταύτην, μὴ ἐρωτᾷς· τὴν ἐπέβαλλεν αὐτῇ εἰς ἑαυτὴν χωρὶς νὰ εἰξεύρῃ τοῦτο, διότι ἐν τῇ κινήσει αὐτῆς, ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῆς ἐνεργεῖ ἀσυνειδήτως, ἀσκόπως, τυχαίως καὶ κατ' ἀδυσώπητον ἀνάγκην. Ὁτὲ μὲν κατασκευάζει πλήρές τι ὄν, ὁτὲ δὲ ἀτελέστατον. Ὁτὲ μὲν κατασκευάζει τοῦτο οὕτως, ὁτὲ δὲ ἄλλως. Τοτὲ μὲν συντίθησι στοιχεῖα, τοτὲ δὲ διαλύει. Ἡ ὕλη οὐδεμίαν ἀναγνωρίζει ὑπερφυσικὴν δύναμιν, αὐτὴ αὕτη δημιουργοῦσα καὶ ἀνασκευάζουσα τὸ πᾶν. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, τὸ πνεῦμά του, ἡ διάνοιά του εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ὀργανισμοῦ του, ὁ δὲ ὀργανισμός του εἶναι ἄθροισμα ὑλικῶν μορίων τυχαίως ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναθροισθέντων καὶ τυχαίως, ἀλλὰ καταλλήλως, συνδυασθέντων». Ἐπὶ τέλους ἡ κυρία ἐπιστήμη γνωστοποιεῖ ἁπάσῃ τῇ ἀνθρωπότητι τὴν μεγίστην, τὴν ἐκπληκτικὴν ἀνακάλυψιν τὴν τοσοῦτον αὐτὴν τιμήσασαν καὶ σχεδὸν ἀποθεώσασαν αὐτήν, τὴν ἐπὶ βαθείας ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης βασιζομένην, ὡς αὕτη ὅμως φρονεῖ ὅτι δηλαδὴ «pas de phosphore, pas de pensée» ἤτοι «οὐδὲν ἐν τῷ νῷ, ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ φύσει, ἐν τῇ ὕλῃ.»

Καὶ ὡς πρὸς τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου ἰδοὺ τί ἐξακολουθεῖ νὰ λέγῃ ἡμῖν ἡ πάνσοφος αὕτη καὶ οὐδόλως εἰς Θεὸν πιστεύουσα εὐγενὴς ἐπιστήμη.

«Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἢ τὸ προϊὸν τῆς φύσεως παραχθὲν ὑπὸ φυσικῶν νόμων καὶ αἰτίων καὶ εἱμαρμένων. Τὸ αὐτεξούσιον αὐτοῦ εἶναι χίμαιρα κολακεύουσα τὴν ἡμετέραν φιλαυτίαν καὶ στηριζομένην εἰς τὴν ἡμετέραν ἄγνοιαν. Πρὸς τοὺς πιστεύοντας ὅτι δύνανται νὰ ὁμιλήσωσιν ἢ νὰ σιωπήσωσι, νὰ βαδίσωσιν ἢ νὰ σταματήσωσιν, ἢ νὰ κλαύσωσι, νὰ χορεύσωσιν ἢ νὰ κηδήσωσι, νὰ φονεύσωσιν ἢ ν' ἀγαπήσωσιν, ἢ ἐνὶ λόγῳ νὰ ἐνεργήσωσι κατ' ἐλευθέραν θέλησιν ἢ ἀπόφασιν τῆς ψυχῆς των, πρὸς τούτους λέγομεν τοῦτο μόνον ὅτι ὀνειρεύονται ἀνοικτοὺς ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμούς. Οὐδὲν εἶναι ἀγαθὸν ἢ καλόν, διότι οὐδὲν θετικὸν δηλοῦσιν ἐν τοῖς πράγμασιν εἰς τὰ καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα. Ὁ ἄνθρωπος οὐ μόνον ὀφείλει νὰ ζητῇ τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθόν, τὴν ἡδονήν του, ἀλλὰ καὶ δὲν δύναται νὰ πράξῃ ἄλλως. Τὸ μέτρον τοῦ δικαιώματος ἑκάστου εἶναι ἡ δύναμίς του. Πᾶς τις ἔχει δικαίωμα νὰ ζῇ κατὰ μόνους τοὺς νόμους τῆς ὀρέξεώς του καὶ τὰ αὐτὰ δικαιώματα ἔχει μ' ἐκεῖνον, ὅστις λέγει ὅτι κανονίζει τὸν βίον του κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Καὶ ὁ σοφός, καὶ ὁ ἀμαθής, καὶ ὁ παράφρων ἔχει δικαίωμα νὰ πράττῃ ἕκαστος αὐτῶν ὅ,τι ἡ ὄρεξίς του τὸν συμβουλεύει· οὔτε εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ζῇ κατὰ τοὺς νόμους τῆς ὀρθῆς κρίσεως περισσότερον παρ' ὅσον μία γαλῆ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ζῇ κατὰ τοὺς νόμους τῆς ὀρέξεως τοῦ λέοντος. Εὐθύνη πράξεων καὶ μέλλουσα ζωὴ καὶ ἀρχικαὶ ἰδέαι εἶναι λέξεις κεναί. Αἱ ἰδέαι γεννῶνται ἐκ τῆς ὕλης, καί, pas de phosphore, pas de pensée.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλοπρεπέστερον, τὸ λαμπρότερον, τὸ μᾶλλον ἐπιτυχημένον μέρος τῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων τῆς κυρίας ἀθέου ἐπιστήμης εἶναι βεβαίως τὸ ἑπόμενον.

«Οὐδαμοῦ ἐν τῇ φύσει ὑπάρχει ἢ δύναται νὰ ὑπάρξῃ τι ἄξιον μεγάλου καὶ ἀληθοῦς θαυμασμοῦ. Πανταχοῦ παρατηρεῖται ἔλλειψις τάξεως. Οὐδαμοῦ τῆς φύσεως ὑπάρχει ἁρμονία. Πανταχοῦ ἔλλειψις πάσης συμμετρίας, πάσης καλαισθησίας. Πανταχοῦ ἀπουσία καὶ ἔλλειψις πάσης καλλονῆς!».

Οἷος ἐπιστημονικὸς πλοῦτος γνώσεων! Οἷα ἄγνωστοι μέχρι τοῦδε ἀλήθειαι! Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδὲν καλὸν ἄμικτον κακοῦ, ἓν μόνον διορᾷ ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ πτωχὴ ἁπλότης ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς ταύταις πεποιθήσεσιν, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχει ἐν αὐταῖς καὶ μικρά τις δόσις φρενοβλαβείας.

Ἐν τούτοις ἰδοὺ ὁ ὑλισμός. Ἰδοὺ αἱ ἰδέαι καὶ αἱ πεποιθήσεις τῆς κυρίας ἀθέου ἐπιστήμης!

Καὶ λοιπὸν ἀνεξαρτήτως παντὸς θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ἀνεξαρτήτως καὶ τῆς ἐλαχίστης θρησκευτικῆς ἐξαρτήσεως, τίς ἀνεπτυγμένος ὁπωσοῦν ἄνθρωπος, τίς φυσιοδίφης, εἰλικρινὴς ὅμως καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀγαπῶν, δὲν θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι προτιμότεραί εἰσιν αἱ φυσικαὶ καὶ ἁπλαῖ περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου ἰδέαι τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς βιούντων, ὅσον πτωχαὶ καὶ περιωρισμέναι καὶ ἂν ὦσιν αὗται, τοῦ ἐπιστημονικοῦ πλούτου τῶν κυρίων ὑλιστῶν; Τίς θὰ πιστεύσῃ εἰς ὕπαρξιν Θεοῦ τυφλοῦ, ἀσυνειδήτου καὶ ἀλόγου; Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ μὲν ἔχοντος καὶ τὴν ἀξίαν τῆς ὑπάρξεώς του καὶ

τὴν αἰτίαν τῶν ἔργων του, ἀλλ' οὐδὲν τούτων δυναμένου νὰ νοήσῃ; Θεοῦ ἀγνοοῦντος τί πράττει καὶ διατί τὸ πράττει; Τίς εἶν' ἐκεῖνος, ὅστις θὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἐν τῷ ἀπείρῳ ὑλικῷ κόσμῳ οὐδεμία ὑπάρχει τάξις, οὐδεμία ὑπάρχει ἁρμονία, καὶ ὅτι πανταχοῦ παρατηρεῖται τελεία ἔλλειψις πάσης καλλονῆς; Δηλαδὴ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀκτινοβόλον ἀπείρων κόσμων ἄθροισμα, αὐτὸ τὸ ἀδαμάντινον κόσμημα, αὕτη ἡ ἀπαξάπαν τὸ ἐρεβῶδες χάος καταλάμπουσα ἀπειρόφωτος τεραστία λυχνία, αὐτὸ τὸ ἀνεκλαλήτου ὡραιότητος καὶ χάριτος κολοσσιαῖον μηχάνημα, αὐτοὶ οἱ πανταχόθεν ἐξαστράπτοντες διπλοῖ καὶ τριπλοῖ καὶ πολλαπλοῖ καὶ δι' ἀπροσίτων τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ μαγευτικῶν χρωμάτων χρωματισμένοι ἥλιοι, αὐτὸ τέλος πάντων τὸ πανταχόθεν ἐξαστράπτον ἄπειρον, οὗτινος ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὡραιότης ἀνελίσσονται εἰς τὰ ἀπρόσιτα βάθη τοῦ διαστήματος στερεῖται πάσης τάξεως, πάσης ἁρμονίας καὶ πάσης καλλονῆς; Τίς ἐξήγησε, παρακαλοῦμεν, εἰς τὴν κυρίαν ἄθεον ἐπιστήμην τὰ θαύματα τῆς ἀγνώστου φύσεως; Διατὶ ψεύδεται; Δύναται αὕτη νὰ πληροφορήσῃ ἡμᾶς διὰ πειραματικῶν ἀποδείξεων τί ἐστιν ὕλη; Δύναται νὰ πληροφορήσῃ ἡμᾶς ὑπὸ τίνα μορφὴν οἱ παγκόσμιοι νόμοι ἐπ' αὐτῆς, ὑπὸ τίνα ἔποψιν βεβαιοῦνται οὗτοι, ὁποία εἶναι ἡ ἔκτασις αὐτῶν καὶ πῶς αἰωνίως οἱ νόμοι οὗτοι ἀνανεοῦνται ἀδιακόπως καὶ μένουσιν ἀθάνατοι;

Ἀλλ' ὦ τῆς δυνάμει καὶ τῇ ἀγαθότητι ἀνεξάντλητε Κύριε! Πῶς ἐστάθη δυνατὸν πνεύματα ὑπέροχα, πνεύματα δαιμόνια νὰ κατασκευάσουν σύστημα οὕτως ὑποθετικόν, οὕτω τερατῶδες καὶ νὰ περιβάλλωσιν αὐτὸ μὲ ἔνδυμα φιλοσοφικῆς ἀκριβείας;

Ὦ ἀγαπητή μοι, ἁπλῆ καὶ ἄκακε ἀνθρωπότης, πρὸς ἣν ἀποτείνομαι καὶ ἀποτείνομαι πάντοτε, διότι μὲ τοὺς κυρίους ἐκειτήμονας, ἱκανῶς σπουδάσας αὐτούς, πρὸ πολλοῦ ἔκλεισα πάντα λογαριασμόν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι μεταξὺ τῶν ὑλιστῶν ὑπάρχουσι καὶ ἔξοχοι ἄνδρες, βαθεῖς φιλόσοφοι καὶ φυσιοδίφαι, οἵτινες ἀποκρούουσι πολλὰς τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀκράτου ὑλισμοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δυστυχῶς οὐδὲν ἄλλο σημαίνει εἰμὴ ὅτι tous les diables ne sont pas noirs. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑπάρχουσι φαινόμενά τινα, πρὸ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἵσταται σύνοψις, ἀπορῶν καὶ μελαγχολικῶς διαλογιζόμενος. Ὑπάρχουσι φαινόμενά τινα, πράγματά τινα, πρὸ τῶν ὁποίων καὶ αὐταὶ αἱ πεποιθήσεις τῶν ταλαιπώρων, τῶν πτωχῶν ἡμῶν θνητῶν, περὶ ὑπάρξεως Θεοῦ σαλεύονται. Ἐπὶ τῇ ὄψει τῶν τεράτων ὁ ἄνθρωπος μένει ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ κεχηνώς. Μὴ δυνάμενος νὰ νοήσῃ τι ἐρωτᾷ ἑαυτόν, τί ἀρά γε νὰ δηλοῦσιν αἱ φρικαλέαι αὗται παραμορφώσεις; Πρὸς τίνα σκοπὸν ἤρξατο καὶ ἐπεραιώθη τοιαύτη ἐργασία; Καὶ τὸ ἄσκοπον ἀκόμη αὐτό, καὶ τὸ τυφλὸν αὐτό, ἂν ὁμοῦ εἰργάσθησαν, πῶς ἔτυχε καὶ εἰργάσθησαν τοσοῦτον οἰκτρῶς, ὥστε νὰ μορφωθῇ ἓν ἄσκοπον ἀσκόπου καὶ αὐτὸ τὸ ἄσκοπον ὑπερκοντίζον, καὶ αὐτὸ τὸ τυχαῖον σχεδὸν ἀναιροῦν; Ἡ ἐργασία εἶναι τοσούτῳ περιπεπλεγμένη, καὶ τὸ σχῆμα τοσοῦτον ἀλλόκοτον, καὶ φοβερὸν καὶ παράξενον, ἐνίοτε δὲ καὶ τοσούτῳ συγκινητικὸν καὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτὸ ἑλκύον, ὥστε φαίνεται ὡς νὰ μὴ εἰργάσθη πλέον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τὸ ἄσκοπον, τὸ τυφλὸν καὶ τὸ τυχαῖον, ἀλλὰ δύναμίς τις ἐπίηδες πρὸς κατασκευὴν τοιούτου ὄντος ἐργασθεῖσα.

Μετὰ τοῦτο ἔρχεται ἕτερον φαινόμενον, πρὸ τοῦ ὁποίου πάλιν ὁ ταλαίπωρος θνητὸς ἵσταται καὶ αὖθις συλλογιζόμενος καὶ ἀπορῶν. Ἔρχεται ὁ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θρίαμβος τῆς κακίας καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς δικαιοσύνης. Ὁ ἐνάρετος, ὁ ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ σιγῇ πλεῖστα πράττων ἀγαθὰ παραγνωρίζεται καὶ πανταχόθεν σχεδὸν ὑβρίζεται. Ὁ πτωχός, ὁ ἐν βαρείαις ἐργασίαις καὶ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου του τρώγων τὸν ξηρόν, τὸν πικραμένον ἄρτον του, εἰς οὐδὲν εὐδοκιμεῖ. Οἱ πάντες τὸν ἀπωθοῦσιν, ἐνῷ ὁ ἐγωϊστής, ὁ ἐπιστήμων ὀμματοθαλοφόρος νεανίας, ὁ τὰ πάντα χλευάζων ἐκτὸς μόνον τῆς ἑαυτοῦ ἐξοχότητος καὶ ἀλαζονείας, ὁ σχεδὸν ἄθεος, ὁ ὕπουλος καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ φοβερὸς κακοῦργος, εὐδοκιμοῦσιν ἐν ὅλαις αὐτῶν ταῖς ἐπιχειρήσεσιν. Ἐπὶ τῇ ὄψει τῶν τοιούτων καὶ πάλιν τὸ πτωχὸν ἀνθρώπινον πλάσμα ἐρωτᾷ ἑαυτό, διατὶ ἀρά γε νὰ συμβαίνωσι τὰ τοιαῦτα; Ὑπάρχει ἀρά γε Θεὸς παντεπόπτης, θεία πρόνοια; Δὲν ἀγρυπνεῖ τάχα ἐκεῖ ἐπάνω, ὑπεράνω τῶν ἀστέρων, καὶ ἐφ' ἡμῶν τῶν πτωχῶν ὄμμα παντεπόπτου καὶ ἐλεήμονος Θεοῦ;

Ἀλλ' ἀγαπητή μοι ἁπλῆ ἀνθρωπότης, ἂς μή σε ταράττωσι ταῦτα πάντα· ἂς μὴ κλονίζηται ἡ πρὸς τὸν Παντοδύναμον Κύριον πίστις σου ἐπὶ τῇ ὄψει τῶν τεράτων καὶ τῷ θριάμβῳ τῆς κακίας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τὰ τέρατα ὑπάρχουσι καὶ θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχωσιν, ἐνόσῳ κόσμος ὑπάρχει. Διότι ἐν τῷ κόσμῳ ἔδει νὰ ὑπάρχῃ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ φανταασθῇ τις ὡραῖον καὶ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ φανταασθῇ δυσειδὲς καὶ τερατῶδες. Ἀπὸ τοῦ σύμπαντος δὲν ἔπρεπε νὰ λείψῃ οὐδὲν ἀπὸ τοῦ παμμεγίστου μέχρι τοῦ ἐλαχίστου, ἀπὸ τοῦ πανταχόθεν ἐξαστράπτοντος φωτὸς μέχρι τοῦ μυστηριωδεστάτου καὶ ἀνεκφράστου σκότους, ἀπὸ τοῦ παναραίου μέχρι τοῦ τερατομορφοτάτου, ἀπὸ τοῦ Χερουβεὶμ μέχρι τοῦ καὶ εἰς τὸ τελειότερον μικροσκόπιον ἀφανοῦς βακτηριδίου, καὶ ἀπὸ τοῦ μᾶλλον καταφανοῦς μέχρι τοῦ μᾶλλον

ἀκαταλήπτου, ὅπως ἐν πᾶσι τούτοις ἐκδηλῶται ἡ παντοδυναμία τοῦ περὶ πάντων μεριμνῶντος Κυρίου καὶ ἡ πανταχοῦ παρουσία αὐτοῦ.

Μή σε ταράττῃ ὁ θρίαμβος τῆς κακίας, ὁ θρίαμβος τοῦ ἀπατεῶνος, τοῦ ψευδεπιστήμονος τοῦ ἐν σαρκασμῷ καὶ εἰρωνείᾳ τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας κατηγοροῦντος καὶ τοῦ εἰς πᾶσαν ἀγενῆ κλίσιν παραδεδομένου. Ἂς μειδιᾷ καὶ ἂς αἰσθάνεται οἶκτον ἀμύθητον ὅσον θέλει ὁ ἐφθαρμένος σκώπτης. Μή σε ταράττῃ ὁ θρίαμβος τοῦ κακούργου, τοῦ ὑπούλου καὶ τοῦ φαρισσαίου. Ἔσο βεβαία ὅτι ὁ Θεός ἐστι πανταχοῦ παρών· ἅπασα ἡ φύσις αἰσθάνεται τοῦτο. Πάντες οἱ οὐρανοί, πάντες οἱ αἰῶνες, πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις κηρύττουσιν ὅτι ὁ Θεός ἐστι πανταχοῦ παρὼν καὶ διορᾷ πάντα τὰ ἔργα καὶ πάντας τοὺς ἀποκρύφους σκοπούς ἡμῶν τῶν θνητῶν. Ὅταν βαίνωμεν, ὅπως ἐκτελέσωμεν καταχθόνιόν τινα πρᾶξιν, ὁ αἰώνιος, ὁ φοβερὸς κριτής, ὁ Παντοδύναμος Κύριος, μὴ ἀμφιβάλλῃς ὅτι ἵσταται ἀόρατος παρὰ τὸ πλευρόν ἡμῶν, μὴ νομίσῃς δὲ ὅτι οὐδὲν μέλλει αὐτῷ περὶ τῶν λόγων, τῶν πράξεων, καὶ τῆς τύχης ἑκάστου ἐξ ἡμῶν. Ἡ πνοή τοῦ παντοχοῦ παρόντος περιβάλλει παντοχόθεν ἡμᾶς. Ἔσο βεβαία πτωχή, ἄκακε καὶ ἐν ἀγνοίᾳ διατελοῦσα ἀνθρωπότης, ὅτι καὶ ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὁ προσεκτικὸς παρατηρητὴς ἀνακαλύπτει ὅτι κακὰ τοὺς κακοὺς περιμένουσι τέλη. Πόσοι τούτων ἐτιμωρήθησαν καὶ τιμωροῦνται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ φοβερῶς! Πόσοι πλούσιοι κατήντησαν ἐπαῖται! Πόσοι δυνάσται ἐστερήθησαν τῶν ἐπικρατειῶν αὐτῶν! Πόσοι ἐξ ἀδικιῶν πλουτήσαντες δὲν ἀπέθανον ἐν ἐλεεινῇ καταστάσει μακρὰν τῆς πατρίδος των, μακρὰν τῶν οἰκογενειῶν των, πλανώμενοι καὶ ὡς νὰ μὴ εὕρισκόν που τόπον νὰ σταθῶσιν! Εἰς πόσους ἐξ αὐτῶν δὲν μετεβλήθη ὁ παρὼν κόσμος εἰς κοιλάδα κλαυθμῶνος καὶ πόνων!

Ἔσο χριστιανή. Αἱ ἐπιστῆμαι προοδεύουσι καὶ θὰ προοδεύσωσιν ἐσαεὶ εἰς ὠφέλειαν καὶ εὐδαιμονίαν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ μέχρις ἑνὸς σημείου αἱ ἐπιστῆμαι θὰ κατορθώσωσι θαύματα, διότι οὕτω διέταξεν ὁ Κύριος. Ἡ ἄθεος ὅμως ἐπιστήμη, ὁ ὑπερήφανος οὗτος ἐμπειρισμὸς καὶ κατά τινα τρόπον ταπεινός, τὸ ψευδέστερον τοῦτο τῶν ψευδεστέρων ἀνθρωπίνων ἐπινοημάτων εἶν' ἀδύνατον νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς. Ἐξακολούθει νὰ ἦσαι βεβαία ὅτι οἱ συλλογισμοί μας, ὡς πρὸς τὴν ὕπαρξιν τοῦ Παντοδυνάμου καὶ τῆς δημιουργίας τῶν πάντων, εἰσὶν ἀπειράκις ἀληθέστεροι, καὶ προτιμότεροι τοῦ ἐπιστημονικοῦ πλούτου τῶν ὑλιστῶν.

Ἔσο Χριστιανή. Ἄνευ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας οὐδεὶς δύναται νὰ κατανοήσῃ διὰ μόνου τοῦ νοός του, διὰ τῆς ἐπιστήμης του μόνης τὴν ὕπαρξιν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι ἀπηλλαγμένη τῶν πλανῶν, αἵτινες καθιστῶσι πλημμελῆ καὶ σκοτεινὰ τὰ διάφορα φιλοσοφικὰ συστήματα, διότι ἀναπληροῦ ἅπαντα τὰ κενά, ἅπερ ταῦτα ἀνοίγουσιν ἢ καταλείπουσιν ἀπλήρωτα ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ, καὶ διότι αὕτη ἄγει τὸν ἄνθρωπον εἰς αὐτὴν τὴν πηγὴν τῆς ἀληθείας. Ὁ χριστιανισμὸς ἐπιτυγχάνων ἐκεῖ, ἔνθα ἀποτυγχάνει ἡ ἀνθρωπίνη ἐπιστήμη, ἀποδεικνύει ὅτι οὗτος ἦλθεν ἐξ ὑψηλοτέρας πηγῆς ἢ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Ἂς σε χλευάζῃ, ἁπλῆ μου ἀνθρωπότης, ὁ οἰηματίας καὶ τὴν ὕλην λατρεύων ἐπιστήμων νεανίας· τόσῳ χειρότερα δι' αὐτόν. Ἂς μειδιᾷ ὁ διεφθαρμένος σκώπτης. Εἰπὲ μόνον αὐτοῖς ὅτι ἄνευ Θεοῦ οὔτε κόσμοι, οὔτε πλάσματα, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἄζωτα, ἄνθρακες, ὀξυγόνα, ὑδρογόνα καὶ πρωτοπλάσματα ἐξαπίνης καὶ αὐτομάτως ἐν τῷ ἀπείρῳ σχηματιζόμενα, οὔτε ἐξελίξεις καὶ πήθικοι, οὔτε καὶ αὐτὰ τὰ βιβλία ψυχώσεων, οὔτε καὶ αὐτὸ τὸ περιβόητον Αὐτόματον δύνανται ἢ ἠδύναντο νὰ ὑπάρξωσιν. Εἰπὲ αὐτοῖς ὅτι ἡ μεγίστη αὐτῶν ἐλπὶς καὶ τὸ ὄνειρόν των αὐτό, τὸ Αὐτόματον, ἂν ἀνακαλυφθῇ, ὄπισθεν αὐτοῦ πάλιν ὁ Θεὸς θὰ ὑπάρχῃ.

Πίστευε ἀδιστάκτως εἰς τὴν ὕπαρξιν Θεοῦ παντοδυνάμου καὶ δικαίου. Μακρὰν τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἀθέου ἐπιστήμης, τοῦ ἀρχαίου ὄφεως. Πίστευε εἰς τοὺς λόγους τοῦ Λυτρωτοῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Μάθε ὅτι ὁ ὑλισμός, ἐξελεγχθεὶς ἀβάσιμος ἔν τε τῇ οὐσίᾳ αὐτοῦ καὶ ταῖς συνεπείαις διὰ τῆς αὐστηρᾶς φιλοσοφικῆς ἀναλύσεως καὶ κριτικῆς, ἀπώλεσε τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Καὶ ἰσχύει μὲν κατά τι εἰσέτι καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἀλλ' ἡ δύναμις αὐτοῦ ὁμοιάζει ἤδη πρὸς τὴν γεγηρακυῖαν ἐκείνην καὶ παρηκμακυῖαν ἐξουσίαν, ἥτις ἐξαχρειωθεῖσα εἴτε ταῖς ἰδέαις αὐτῆς καὶ ταῖς ἐνεργείαις, καὶ ἀποπτύσασα πάντα χαλινόν, ἀπέβαλεν ὁλοσχερῶς τὴν ὑπόληψιν τοῦ κοινοῦ, ἐπέσυρε τὴν καθ' ἑαυτῆς ὀργὴν καὶ τὸ μῖσός του, καὶ διὰ λακτισμάτων ἤδη ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρήσῃ πλήρης αἴσχους εἰς τὰς λαμπρὰς διδασκαλίας τῆς πνευματικῆς Σχολῆς.

Πίστευε ἀδιστάκτως εἰς τοὺς λόγους τοῦ λυτρωτοῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Ἰδοὺ τινὲς τῶν λόγων αὐτοῦ. Ἰδοὺ ὁ παντοκράτωρ ἐπὶ τῆς γῆς ὁμιλῶν πρὸς ἡμᾶς:

«Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ καταβάς, ἵνα, ὅστις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ».

»Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα».

Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ ποτέ. Τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω, ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐχί, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με.»

Πόσον μέγα καὶ ἀμέτρητον εἶναι τὸ ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν κράτος τῶν λόγων τούτων! Τίς τῶν θνητῶν ἐξήνεγκέ ποτε λόγους τοιούτους, ἀφ' ἧς ὁ Παντοδύναμος ἀνοίξας τὰς πύλας τῆς ἀπείρου Αὐτοῦ δημιουργίας ἐκάλεσε τὰς ἡμετέρας ψυχὰς εἰς τὴν ἐπίγειον ὕπαρξιν; Ποία ἀνθρωπίνη ἐπιστήμη δύναται κἂν ν' ἀτενίσῃ εἰς τὸ ὕψος τῆς θείας τῷ ὄντι καταγωγῆς τῶν λόγων τούτων; Τίς ποτε τῶν θνητῶν ὡμίλησε περὶ ἑαυτοῦ μετὰ τοσαύτης βεβαιότητος καὶ ὑπεσχέθη τῇ ταλαιπώρῳ ἀνθρωπότητι μετὰ τοσαύτης ἐξουσίας, ὅσα μόνον εἷς θεὸς δύναται νὰ ὑποσχεθῇ;

Ὦ ἀγαπητή, ἄκακε, ἀμαθής, ἁπλῆ καὶ ἐν ἐπιστημονικῇ ἀγνοίᾳ διατελοῦσα ἀνθρωπότης, βλέπεις ὅτι τρισευδαίμων, ὅστις πιστεύει, ἢ ὅστις πιστεύσῃ εἰς τοὺς θείους τούτους λόγους, εἰς τὰς εὐσπλαγχνικωτάτας ταύτας ὑποσχέσεις. Ὦ πτωχή μου ἁπλῆ ἀνθρωπότης, ἥτις ὑπὸ πάντων ὑβρίζεσαι καὶ περιφρονεῖσαι, οὔτε κἂν βλέμμα περιφρονήσεως δέον ἐφεξῆς νὰ ῥίπτῃς ἐπὶ τῆς ἀθέου ἐπιστήμης. Πάντα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτάτου ἀνθρωπίνου πνευματισμοῦ μέχρι τοῦ ὑψηλοτέρου καὶ ἐπιστημονικωτέρου ὑλιστικοῦ πλούτου, ἀπέναντι τῶν θείων τούτων λόγων, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἀνθρώπινα ὄνειρα πτερόεντα ἐξαφανιζόμενα ἐντὸς τοῦ ἀπείρου διαστήματος χωρὶς νὰ προξενήσωσιν ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἐντύπωσιν, ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην παρηγορίαν.

Βῆθι λοιπὸν ἀπαρεγκλίτως ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Σωτῆρος. Ἀλλὰ πρόσεξον. Ἔχω καὶ τὴν ἐξῆς νὰ σοὶ ἀποτείνω συμβουλήν· Ῥίπτε ἐνίοτε καὶ βλέμμα ὕποπτον ἐπὶ τῶν ἀναμαρτήτων καὶ ἐπὶ τοῦ φανατισμοῦ. Μὴ ἐμπιστεύου καὶ εἰς τὸν αἰωνίως σταυροκοπούμενον. L' habit ne fait pas le moine. Πολλοί εἰσιν οἱ κλητοί, ἀλλ' ὀλίγοι οἱ ἐκλεκτοί. Ἔσο καθαρῶς Χριστιανή καὶ ὅπως μὴ τολμᾷ μήτε νὰ σὲ πλησιάσῃ, μήτε κἂν ν' ἀτενίσῃ πρὸς Σὲ ἡ ἀθεΐα, ἡ ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ ὑπουλότης, ἔχε διαρκῶς τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς λαβῆς τῆς πυρίνης ῥομφαίας τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἐν Μεσολογγίῳ κατ' Αὔγουστον τοῦ 1891.

Εὐθύμ. Ἰωαννίδης
Συνταγματάρχης.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ

Ὡς φθόγγος ἡδὺς μουσικῆς, ὡς μύρον ἀνθέων γλυκὺ
εἰσδύεις ἠρέμα ἐντὸς τῆς ἀλγούσης καρδίας,
καὶ χάριτος θείας μεστή, γαλήνην ἐνσπείρεις ἐκεῖ,
καὶ αἴγλης σκορπίζεις φαιδρᾶς λαμπηδόνας μυρίας.

Τοῦ Πλάστου μας θῶρον γλυκὺ κατέρχεσ' ἀπ' τὸν οὐρανὸν
καὶ βάλσαμον χύνεις παντοῦ, ὅπου μέν' ἡ ὀδύνη.
Μὲ μάγον γοήσσης ἰσχὺν τὸν βίον ποιεῖς ἐοδινὸν
τοὺς πόνους ἐκάστης πληγῆς ἡ πνοή σου ἠδύνει,

Λευκή, πορφυρᾶ ἢ γλαυκὴ τί εἶσαι; εἰπέ, τί φορεῖς;
μὴ φέρεις πτερὰ κἀ' ἐπ' αὐτῶν τὴν θερμήν σου θωπείαν;
Οὐδὲ κανεὶς δέν σε εἶδέ ποτε, οὐδεὶς σε γνωρίζει, Ἐλπίς;
ἠσθάνθησαν ἅπαντες πλὴν τὴν πνοήν σου τὴν θείαν.

Εὐχὰς ἐγκαρδίους θερμὰς ἂς πέμψωμεν πρὸς τὸν Θεόν
διότι σὺ στέλλεις ἡμᾶς, ὦ Ἐλπὶς γλυκυτάτη,
καὶ σύντροφος μένεις πιστὴ εἰς ὅλον τὸν βίον ἡμῶν.
μέχρις ὅτου ἠχήσῃ ἐγγὺς ἡ σειγμὴ ἡ ὑστάτη.

Ἐν Βουλιαγμένῃ 12 Αὐγούστου 1891.

Ξανθίππη Ι. Καλοστύπη [1]

Ο ΙΕΡΟΣ ΝΥΜΦΑΓΩΓΟΣ

Ὁ *Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σμύρνης κ. Βασίλειος ἐδωρήσατο πρό τινος τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου τῆς «Ἀνκπλάσεως» τὸν «Ἱερὸν Νυμφαγωγόν»*, ἤτοι *βιβλίον περιέχον* ἡ ὁμιλίας «*περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου*» *ἐκφωνηθείσας μὲν ὑπὸ τοῦ πολυμαθεστάτου Ἐπισκόπου Βουνέτσης καὶ Διευθυντοῦ τῆς ἐν Πετρουπόλει Πνευματικῆς Ἀκαδημίας κ. Εὐσεβίου, ἐκ δὲ τοῦ ῥωσσικοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπιμελῶς λίαν μετενεχθείσας ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου συγγραφέως πονημάτων ἀξιολόγων κ. Γρηγορίου Γώγου ἀρχιμανδρίτου καὶ προϊσταμένου τῆς ἐν Βουδαπέστῃ ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ οὐ πρὸ πολλοῦ τὸ δεύτερον ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ φιλανθρωπικοῦ σωματείου τῆς ἐν Σμύρνῃ ὀρθοδόξου κοινότητος.*

Ὁ τοῖς πᾶσιν ἐπὶ βαθείᾳ παιδείᾳ καὶ αὐστηρᾷ ἠθικῇ γνωστότατος οὗτος τῆς Σμύρνης Μητροπολίτης κ. Βασίλειος, ὁ τὴν εὐγλωττίαν αὐτοῦ καὶ τὸν βίον καθιερώσας εἰς τὸ στηλιτεύειν τὴν θρησκευτικὴν ψυχρότητα τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, διὰ τοῦ Ἱεροῦ τούτου Νυμφαγωγοῦ, διὰ τῆς ἐν ἀρχῇ τοῦ φύλλου τῆς «Ἀναπλάσεως» σπουδαίας θεολογικῆς πραγματείας «περὶ τοῦ ἐν προσώποις τριαδικοῦ τοῦ Θεοῦ», καὶ διὰ τῶν ἤδη προεκδοθέντων ἐν δυσὶ τεύχεσι ψυχωφελῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ λόγων τρανότατα καταδείκνυται ἀληθὴς τοῦ Χριστοῦ

(1) Ἡ δεσποινὶς Ξανθίππη Ι. Καλοστύπη, θυγάτηρ τοῦ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας τμηματάρχου τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, εἶνε μία τῶν λίαν εὐπαιδεύτων καὶ ἑλληνοπρεπῶς μεμορφωμένων ἑλληνίδων, ἀρίστας σπουδὰς ποιησαμένη καὶ ποιητικοῦ τάλαντος εὐμοιροῦσα. Σ. Δ.

ποιμενάρχης νυχθημερὸν ἀνέκαθεν ἐργαζόμενος, ἵνα διὰ τῆς ἐναρέτου αὐτοῦ πολιτείας καὶ τῆς εὐρύτητος τῶν γνώσεων αὐτοῦ φιμώσῃ πᾶν στόμα ἀσεβὲς καὶ ἄπιστον.

Ἕνεκα τούτου δὲ πολλῶν εὐφημιῶν καὶ μιμήσεως ἄξιός ἐστιν ὁ ἀριπρεπὴς αὐτὸς Ἱεράρχης, ὅτι ὡς εὐσεβὴς χριστιανός, ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀρχιερεὺς ἀφιλοκερδής, τοῦ καθήκοντος, συντελεῖ πολὺ ὥς τι ἐλατήριον εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ Ποιμνίου, ὡς γίγας παλαίων κατὰ τοῦ πρὸς τὰ θεῖα μίσους τῶν ἀσεβῶν καὶ κατὰ τῶν χαμερπειῶν τῆς προλήψεως, καὶ προσηλῶν μέγα μέρος τῆς ὑπ' αὐτὸν κοινωνίας εἰς ὅτι μόνιμον, ἀληθές, καὶ ἱερὸν παρουσιάζουσιν εἰς αὐτὴν ἡ ἁγία Γραφὴ καὶ τὰ ἀνθρώπινα μνημεῖα.

Ἐφ' ᾧ ὁ Σύλλογος ἡ «Ἀνάπλασις» καυχᾶται ὅτι μεταξὺ τῶν φίλων αὐτοῦ Ἑταίρων συγκαταλέγει καὶ τοῦτον τὸν πολύτιμον Ἱεράρχην.

Ὁ Ἱερὸς λοιπὸν οὗτος Νυμφαγωγός, εἰς ὃν προσετέθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως χωρία τινὰ τῶν ἁγίων Γραφῶν σχετικὰ πρὸς τὸν οἰκογενειακὸν βίον, ὡς καὶ λόγος τοῦ ἁγίου Σμύρνης κ. Βασιλείου περὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων μετὰ προλόγου τοῦ αὐτοῦ ὠφελιμωτάτου, πάντα διδακτικὰ πρὸς σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν, προτίθεται καρποφόρον ἀνάγνωσμα παντὸς χριστιανοῦ, καὶ σωτήριον ἐγκόλπιον πάσης εὐσεβοῦς οἰκογενείας. Εὑρίσκεται δὲ πρὸς πώλησιν ἀντὶ 1 ½ φράγκου χρυσοῦ ἐν τῷ γραφείῳ τῆς «Ἀναπλάσεως» πρὸς ὄφελος τοῦ φιλανθρωπικοῦ ταμιείου τῆς ἐν Σμύρνῃ ὀρθοδόξου κοινότητος. **Π. Κ.**

ΔΩΡΕΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΗΜΩΝ

Ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μιτυλήνης κ. Κωνσταντῖνος διὰ λίαν πρόφρονος καὶ φιλοφάδου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Ἀθηνῶν καὶ πρόεδρον τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κ. Γερμανὸν ἀπέστειλε δῶρον πεντόλιρον ὀθωμανικὸν ὑπὲρ τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν, ὅπερ, ὡς ἐν τῇ ἐπιστολῇ του αὐτοῦ λέξεσιν ἀναφέρει «ὡς ἀληθῶς ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ἀσεβείας σπουδαίαν παρέχει ὑπηρεσίαν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν σωτηρίων ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν». Πολλὴν τὴν χάριν ὁμολογοῦμεν τῷ φιλομούσῳ καὶ διαπρεπεῖ ἱεράρχῃ Μιτυλήνης κκ. Κωνσταντίνῳ.

ΔΗΛΩΣΕΙΣ

Τοῖς κκ. ἀνταποκριταῖς καὶ συνδρομηταῖς ἡμῶν.

Παρακαλοῦνται οἱ κκ. ἀνταποκριταὶ καὶ συνδρομηταὶ ἡμῶν νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ (ἀριθ. 81) ἐνδιαφέρουσαν γνωστοποίησιν τοῦ γραφείου τοῦ περιοδικοῦ. Λυπούμεθα ὅτι πολλοὶ τῶν κ. συνδρομητῶν ἡμῶν, ἐνῷ βλέπουσι καὶ καλῶς γινώσκουσι τὰς δαπάνας καὶ τοὺς πνευματικοὺς κόπους, οὓς ὑφιστάμεθα διὰ τὴν τακτικὴν καὶ ἐπιμεμελημένην ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν, ὀλίγον θέλουσι μετὰ ἐπανειλημμένας παρακλήσεις νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἁπλουστάτης ὑποχρεώσεως.

ΙΑΤΡΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

Εὐχαριστοῦμεν τὸν ἰατρὸν κ. Τιμ. Καρδαρᾶν, ὅστις τακτικῶς ἀποστέλλει τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου τὰ φυλλάδια τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοσοῦτον τακτικῶς καὶ φιλοκάλως ἐκδιδομένης «Ἰατρικῆς τῶν οἰκογενειῶν», τῆς τοσοῦτον ὠφελίμου καὶ πρακτικῆς διὰ πᾶσαν οἰκογένειαν. Συνιστῶμεν καὶ ἡμεῖς θερμῶς ταύτην, ἧς ἕκαστον φυλλάδιον τιμᾶται λεπτ. 20. Καὶ χρήσιμον καὶ εὔωνον τὸ κάλλιστον ἔργον τοῦ καλοῦ ἰατροῦ κ. Καρδαρᾶ.

Ἡ ἀποκλειστικὴ πώλησις τοῦ περισπουδάστου συγγράμματος τοῦ κ. Ἰ. Σκαλτσούνη τῶν

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ,

ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῆς «Ἀναπλάσεως» καὶ τοῦ συγγραφέως εἰς τὰ καταστήματα τοῦ κ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου. Ἕκαστον ἀντίτυπον τιμᾶται δραχ. 4. Εἶνε ἔργον ἄξιον μελέτης, ὅπερ δέον ν' ἀποκτήσωσιν οὐ μόνον οἱ περὶ τὰ θεολογικὰ ζητήματα ἀσχολούμενοι, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἀληθῆς ἐπιστήμων καὶ λόγιος διὰ τὰς ἐν αὐτῷ τοσοῦτον ἐπιστημονικῶς καὶ σαφῶς ἀναπτυσσομένας θεωρίας περὶ Θεοῦ, κόσμου καὶ ἀνθρώπου, δι' ὧν κατακολεμεῖται ὁ ὑλισμός.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Λήμνον κ. Γεώργ. Θ. Γ. Ἐπιστολὴ μετὰ τοκομεριδίων ἐλήφθη· εὐχαριστοῦμεν. Καθ' ἑκάστα καὶ ἀποστολὴ βιβλίων ταχυδρομικῶς. — Κωνσταντινούπολιν κ. Γ. Καφ. ἀνταποκριτήν, καὶ κ. Κ. Ζελ. ἐπίσης ἀνταποκριτὴν ἡμῶν Ἰωάννινα· δηλοῦμεν ὅτι ἐπιστολαὶ ὑμῶν ἐλήφθησαν. Παρεγγυάται ὑμῶν ὡς καὶ ἄλλων συνδρομητῶν δὲν ἐξετελέσθησαν ἀμέσως ἕνεκεν μετοικεσίας τοῦ γραφείου εἰς ἕτερον οἴκημα. Λύπην ὁμολογοῦμεν. — Ἀξιοφ. Ἰον. Δρ. Λ. ὁμόβλα 20 ἐλήφθησαν· θὰ συμπεριλάβωμεν πρὸς γραφόμενα· εὐχαριστοῦμεν ἐπείρως. — Σμύρνην Γαλ. καὶ Βλαχ. δρ. 117 ἐλήφθησαν ἐπ λογαριασμοῦ Χατζ. Μουζουνησίου· εὐχαριστοῦμεν.